

Luetaanko?: lasten ja nuorten lukeminen, lukemisen esteet ja hyvät käytännöt

ESAVI-hanke 2019-20

Susanna Soini

Kotkan kaupunginkirjasto
Riihimäen kaupunginkirjasto

Sisällys

Alkupuhe.....	2
Johdanto.....	3
Taustatekijät	3
Riihimäen kaupunginkirjasto	6
Lasten- ja nuortenosaston toiminta Riihimäellä	6
Riihimäen lasten- ja nuortenosaston menestyksen syitä henkilökunnan mukaan.....	9
Kotkan kaupunginkirjasto	10
Lasten- ja nuortenosastotoiminta Kotkassa.....	10
Kotkan lasten- ja nuortenosaston haasteita ja ratkaisuja henkilökunnan mukaan	12
Kotkan kaupunginkirjaston toimintakertomukset	14
Riihimäen kaupunginkirjaston lasten-ja nuortenosaston tilastot ja toiminta	16
Hankekysely	18
Päiväkotien ja koulujen sijainti suhteessa kirjastoihin.....	18
Lasten- ja nuortenosastojen kokoelmat ja poistot vertailussa	18
Lasten- ja nuortenosastojen henkilökunta vertailussa	22
Lasten- ja nuortenosastojen palvelut vertailussa	23
Kotkan kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston tulevaisuuden suunnitelmat.....	25
Päätäntö	25
Lähdeluettelo	27
Liitteet	28

Alkupuhe

Kirjojen lainaus kirjastoista on yleisesti valtakunnallisesti laskenut viime vuosina ja moni taho on huolissaan erityisesti lasten ja nuorten lukuharrastuksen hiipumisesta. Luetaanko? -hankkeessa etsitään syitä Kotkan kaupunginkirjaston lasten lainausinnostuksen laskevaan trendiin sekä haetaan vinkkejä korjausliikkeen tekemiseksi. Hankkeen suurin työ on käsillä oleva raportti, jossa vertailtiin Kotkan ja Riihimäen kirjastoja ja lastenkirjastotyötä. Kaupunkien taustatekijöitä tarkasteltaessa ei löytynyt selviä eroja ja lukujen tilastollista merkitsevyyttä ei tutkittu tarkemmin. Korjausliikkeen kannalta taustatekijät eivät ole niin mielenkiintoisia, koska niihin kirjasto ei voi vaikuttaa. Lastenkirjastotyön tekemisessä ja palveluiden painotuksessa sen sijaan löytyi eroja mm. kokoelmissa, vinkkauksen ja lukudiplomin toteutuksessa sekä yhteydenpidossa sidosryhmiin kuten päiväkodeihin ja kouluihin.

Riihimäen kirjasto on selvästi keskittänyt resurssit lainamääriä nostaviin palveluihin ja siten saanut aikaan positiivisen lukuinnostuksen kierteen. Kotkassa lastenkirjastotyön resursseja on jaettu laajemmin. Tapahtumia ja toimintaa kuten hankkeita ja mediakasvatusta on ollut monipuolisemmin. Jokainen kirjasto Suomessa joutuukin miettimään, miten oman kunnan kirjastopalveluissaan parhaiten toteuttaa kirjastolakia, monesti vielä yhä vähenevien resurssien puitteissa. Kotkassa lastenkirjastotyötä tekevän henkilökunnan vaihtuvuus on ollut erityisen suurta. Sen vuoksi ei ole onnistuttu luomaan jatkuvaa ja tehokasta yhteydenpitoa sidosryhmiin.

Miten tästä eteenpäin Kotkassa? Vuonna 2020 Kotkan kaupunginkirjastossa suunnataan aineistomäärärahoja enemmän lasten aineiston hankintaan. Pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston siirrossa kirjaston ensimmäiseen kerrokseen onkin huomioitava, että uusille kokoelmille löytyy tarpeeksi tilaa. Uutta henkilökuntaa on aloittanut lastenkirjastotyössä ja kirjavinkkaripulaa pystytään lievittämään vähän, mutta ei tarpeeksi. Lukudiplomi uudistetaan. Tiedotusta palveluista ja yhteydenpitoa sidosryhmiin on syytä lisätä ja selkiyttää.

Raportissa toteutetun kyselyn vastausmäärät jäivät valitettavasti alhaisiksi. Kontaktityössä onkin jatkossa muistettava sopivan paikan tullen kysyä, mitä palveluja kirjastolta halutaan ja suhteuttaa se kirjaston omiin tarpeisiin lukuinnostuksen lisäämisen tehtävässä. Erityisesti kyselystä saaduissa vastauksissa pistää silmään, että kotkalaiset vastaajat kertovat, että kirjastolle on vaikea tulla etäisyyksien vuoksi. Jatkossa olisikin pidettävä kiinni siitä, että päiväkodeille ja kouluihin menemiseen riittää resursseja. Raportti on selvästi saanut koko kirjaston miettimään asioita. Esim. henkilökunnan haastatteluissa nousi esille, että kirjastoauton pysäkkiaikoja voisi pidentää joillakin päiväkodeilla. Tämä on toteutettavissa melko vaivattomasti, ilman rahaa ja lisähenkilökuntaa.

Luetaanko? -hanke jatkuu vuoden 2020 loppuun, lasten innostaminen lukemiseen jatkuu senkin jälkeen. Raportin yksi anti on se, että sen avulla voimme tuoda esille huolestuttavan trendin lastenaineiston lainausluvuissa Kotkassa. Jokainen pienikin kivi on parasta kääntää suuntauksen muuttamiseksi. Raportti on antanut siihen meille kirjastolaisille eväitä, vaikka kokonaan Riihimäeksi emme aikoisi muuttuakaan.

Marika Jussila
hankkeen ohjausryhmän pj
pedagoginen informaatikko
Kotkan kaupunginkirjasto

Johdanto

Kotkassa lasten ja nuorten aineistojen lainaus on laskenut 2000-luvun alusta lähtien valtakunnallista keskiarvoa jyrkemmin. Hankkeen tavoitteena on selvittää, miksi näin on ja mitä mahdollisia keinoja on suunnan muuttamiseksi. Vertailukaupungiksi on valittu Riihimäki, jossa lasten ja nuorten aineistojen lainaus on puolestaan kasvanut 2000-luvun alkupuolelta ja on selvästi valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella. Hankkeelle on myönnetty 14 000 e valtionavustus ja hanketyöntekijäksi ajalle 19.8.-31.12.2019 palkattiin Susanna Soini. Hankkeen ohjausryhmään kuuluvat Kotkan kaupunginkirjastosta Markku Kesti, Marika Jussila ja Rosa Hahkala sekä Riihimäen kirjaston lasten- ja nuortenosaston työntekijät Irma Aarnio ja Tiina Löfberg.

Hankkeessa tarkoituksena on tutkia syitä Kotkan kirjaston lasten ja nuorten aineistojen lainausmäärien laskuun muun muassa eri tilastojen ja raporttien kautta. Tarkasteltavan ajankohdan rajausta on tehty saatavilla olevan aineiston mukaan. Viimeisen kymmenen vuoden ajalta on saatavilla Kotkan kaupunginkirjaston toimintakertomuksia, joista on etsitty syitä lainauksen laskuun, kuten lähikirjastojen sulkemisia tai muuta vastaavaa. Suomen yleisten kirjastojen tilastoista löytyy kattavia tilastoja Kotkan ja Riihimäen kirjaston toiminnasta 2000-luvun alusta asti, kuten kokoelmat, hankinnat ja poistot sekä lainamäärät. Näitä tilastoja käytettiin raportissa pääasiallisina tiedonlähteinä. Myös mahdolliset erot taustatiedoissa, kuten väestörakenteessa, sosioekonomisissa tekijöissä, kirjasto- ja kouluverkoissa tai resursseissa kartoitettiin käyttäen lähteenä Tilastokeskuksen tilastoja ja kirjastojen toimintakertomuksia.

Hankkeessa tarkasteltiin myös, minkälaista toimintaa lastenosastoilla on ja miten se vaikuttaa lainaamiseen. Pääkohtina olivat Kotkan ja Riihimäen väliset erot kirjastojen lasten- ja nuortenosastojen tarjoamissa palveluissa ja niiden toteuttamisessa, käytännöissä, lukemaan innostamisessa sekä koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Näitä kartoitettiin haastattelemalla kummankin kirjaston lasten- ja nuortenosaston henkilökuntaa. Raportissa Riihimäen osuus perustuu Tilastokeskuksen tilastojen ja henkilökunnalta saatujen raporttien lisäksi yhteen kirjastovierailuun Riihimäellä sekä henkilökunnan haastatteluun. Samoin Kotkassa pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston sekä eri lähikirjastojen henkilökuntaa haastateltiin kerran ja kirjastolta saatuja tilastoja ja toimintakertomuksia on hyödynnetty raportin teossa.

Näiden lisäksi yhteistyökumppanien, kuten koulujen, esikoulujen ja päiväkotien kuuleminen koettiin tärkeäksi ja molempien kirjastojen yhteistyökumppaneille tehtiinkin kysely, jonka avulla saatiin palautetta kirjaston toiminnasta sekä yhteistyökumppaneiden toiveista suhteessa kirjaston kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vastausprosentit jäivät pieniksi. Tärkeimpiä kysymyksiä olivat muun muassa yhteistyön laajuus (kuinka paljon) ja säännöllisyys (kuinka usein) sekä se, miten yhteistyökumppaneiden näkökulmasta kirjastot voisivat paremmin tukea lasten lukemista. Kyselylomake löytyy liitteestä 1.

Taustatekijät

Tilastokeskuksen Kuntien avainlukujen avulla voidaan verrata Kotkan ja Riihimäen väestötilastoja vuodelta 2018. (Taulukot 1. ja 2.) Kotka on pinta-alaltaan 277,75 km² ja Riihimäki 125,56 km². Väkiluku on Kotkassa 52 883 ja Riihimäellä 28 736. Henkilömäärinä lasketut avainluvut ovat Kotkassa noin kaksinkertaisia Riihimäkeen verrattuna johtuen luonnollisesti siitä, että Kotka on asukasluvultaan lähes kaksi kertaa Riihimäkeä isompi. Näitä avainlukuja ovat syntyneiden enemmitys henkilöinä, kuntien välinen muuttovoitto/-tappio henkilöinä sekä perheiden ja asuntokuntien lukumäärä (Taulukot 1. ja 2.).

Muut avainluvut, kuten ikäjakauma, väestön koulutusaste ja työttömyys/työllisyysaste, on ilmoitettu prosentiosuuksina, joten ne ovat molempien kaupunkien osalta lähempänä toisiaan ja suoraan verrannollisia keskenään. Suurimmat erot löytyvät muun muassa työttömyysasteesta, ulkomaan kansalaisten osuudesta väestöstä ja eri ikäluokkien osuudesta. Kotkassa työttömiä on selvästi enemmän, samoin ulkomaan kansalaisia. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on Kotkassa pienempi ja yli 64-vuotiaiden sekä eläkeläisten osuus puolestaan suurempi kuin Riihimäellä. Suurin ero löytyy kuitenkin asuinkunnassaan työssäkäyvien osuudessa: Riihimäellä osuus on vajaat 50 %, kun Kotkassa osuus on yli 80 %.

Kotka kuuluu Kymenlaakson maakuntaan ja Riihimäki puolestaan kuuluu Kanta-Hämeen maakuntaan. Tilastokeskuksen kokonaishedelmällisyysluku maakunnittain 2004–2014 -tilastosta nähdään, että Kymenlaaksossa on yhtä vuotta lukuun ottamatta alempi kokonaishedelmällisyysluku verrattuna Kanta-Hämeeseen. Väestöliiton mukaan ”kokonaishedelmällisyysluku kertoo, montako lasta syntyi naista kohti keskimäärin, mikäli kukaan nainen ei kuolisi ennen hedelmällisen ikänsä loppua ja he saisivat lapsia ikäryhmänsä hedelmällisyyslukusarjan mukaisesti.” Kaavio 1. (Väestöliitto)

Riihimäellä on yksi kirjastopiste. Kotkan kaupunginkirjastoon kuuluu pääkirjasto, Karhuvuoren ja Karhulan lähikirjastot sekä kirjastoauto Ilona. Tutkimuksessa on tarkasteltu pääasiassa kirjastojen lasten- ja nuortenosastojen lainausta. Avainluvusta näihin vaikuttaa oletettavasti eniten alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä. Vuonna 2018 alle 15-vuotiaita väestöstä oli Kotkassa 13,6 % (7 192) ja Riihimäellä 16,2 % (4 655).

Avainluku, tiedot vuodelta	Riihimäki	Kotka
Taajama-aste, %, 2017	97,2	98,2
Väkiluku, 2018	28 736	52 883
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %, 2018	-1,0	-1,2
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä, %, 2018	16,2	13,6
15-64 -vuotiaiden osuus väestöstä, %, 2018	62,3	60,1
Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %, 2018	21,5	26,3
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %, 2018	0,4	1,0
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä, %, 2018	3,5	6,0
Syntyneiden enemmitys, henkilöä, 2018	-51	-393
Kuntien välinen muuttovoitto/-tappio, henkilöä, 2018	-233	-412
<u>Perheiden lukumäärä, 2018</u>	7 635	13 812

Taulukko 1. Kuntien avainluvut vuonna 2018. Tilastokeskus.

<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=SSS>

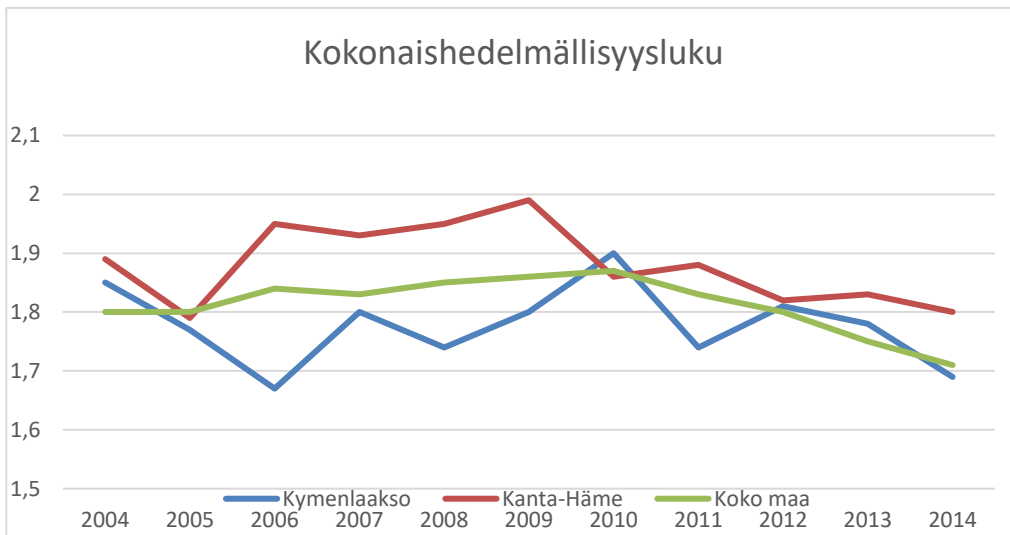
Asuntokuntien lukumäärä, 2018	14 484	28 064
Rivi- ja pientaloissa asuvien asuntokuntien osuus, %, 2018	45,3	43,8
Vuokra-asunnoissa asuvien asuntokuntien osuus, %, 2017	32,6	35,3

Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, %, 2017	71,4	70,8
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, %, 2017	28,1	26,5

Alueella asuvan työllisen työvoiman määrä, 2017	12 343	19 507
Työllisyysaste, %, 2017	70,9	62,7
Asuinkunnassaan työssäkävien osuus, %, 2016	49,6	81,1
Työttömien osuus työvoimasta, %, 2017	10,3	17,6
Eläkeläisten osuus väestöstä, %, 2017	25,4	31,2

Taulukko 2. Kuntien avainluvut vuonna 2018. Tilastokeskus.

<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=SSS>

Kaavio 1. Kokonaishedelmällisyysluku maakunnittain 2004-2014. Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/synt/2014/synt_2014_2015-04-14_tau_001_fi.html

Riihimäen kaupunginkirjasto

Riihimäen kaupunginkirjasto kuuluu Ratamo-verkkoon yhdessä Hyvinkään, Hausjärven ja Nurmijärven kirjastojen kanssa. Kirjastotoiminta alkoi Riihimäellä vuonna 1884 ja käytössä on kirjastojärjestelmä Aurora. Riihimäellä on 28 736 asukasta (2018), joista alle 15-vuotiaita on 16,2 %. Riihimäellä asuu 4 655 lasta ja nuorta. (Tilastokeskus)

Riihimäen kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosastolla työskentelee kaksi kirjastonhoitajaa ja yksi kirjastovirkailija. Vuoteen 2015 asti osastolla oli yksi kirjastovirkailija enemmän. Osastonjohtaja on Irma Aarnio, joka siirtyi lastenosastolle vuonna 2004 ja osastonjohtajaksi vuonna 2014. Samana vuonna Tiina Löfberg tuli lasten- ja nuortenosastolle kirjastonhoitajaksi. Riihimäellä ei ole lähikirjastoja. Raporttia varten on haastateltu Irma Aarniota ja Tiina Löfbergiä.

Lasten- ja nuortenosaston toiminta Riihimäellä

Lasten- ja nuortenosasto tarjoaa asiakkailleen muun muassa satutunteja, kirjavinkkausta, lukudiplomeja, kirjapaketteja sekä luokkakirjastopaketteja ja kirjastonkäytön opetusta. Kouluille ja varhaiskasvatukselle lähetetään kerran vuodessa, lukuvuoden alussa, infokirje, jossa esitellään lasten- ja nuortenosaston palveluja, kuten Kulttuuripolon sisältö. Kirjeet löytyvät liitteistä 2 ja 3.

Riihimäen **Kulttuuripolon** kaupunginkirjaston osuuteen kuuluu ohjelmaa luokille 1-3 ja 6-9. Luokille 1-2 tarjotaan 1,5 tuntia kestäväää kirjastovierailua, johon kuuluu leikkimielinen johdatus kirjaston palveluihin sekä vinkkausta ja suunnistusta lastenosastolla. Kolmannen luokan tunnin pituiseen kirjastovierailuun sisältyy kirjavinkkausta ja kirjastonkäytön opetusta kertomakirjallisuuden parissa. Kahdeksannelle luokalle on kirjastovierailun ohella kirjavinkkaus nuortenkirjallisuuden eri genreistä. Luokille 6-9 tarjotaan yhden tunnin kirjastovierailua ja tiedonhaunopetusta. Lisäksi 9. luokalle on kirjavinkkausta aikuisten kirjallisuudesta. Nämä palvelut ovat tarjolla keväällä ja syksyllä. Infokirjeessä mainitaan, että Kulttuuripolon lisäksi lasten- ja nuortenosaston sekä aikuistenosaston ryhmäkäyntejä pyritään tarjoamaan myös muille luokille.

Varhaiskasvatukselle tarjotaan kirjapaketteja, joihin lasten- ja nuortenosasto kerää, lainaa ja toimittaa tilauksesta riihimäkeläisille varhaiskasvatusryhmille lastenosaston aineistoa ryhmän toiveiden mukaisesti. Opettajat ja päiväkotien henkilökunta tilaavat kirjaston palveluja sähköpostilla, soittamalla tai käymällä kirjastossa henkilökohtaisesti. Tiina Löfbergin mukaan henkilökunnalla on lasten- ja nuortenosastolla lomakkeita, joihin merkitään, milloin tilaus on tehty, kuka tilaa sekä toivomukset, mitä halutaan toimitettavaksi. Kirjapaketteja tilataan suuria määriä ja päivässä voi tulla useampi pyyntö, jolloin lomakkeiden avulla osataan kerätä kirjat tilausjärjestyksessä. Kirjaston kalenteriin merkitään sovitut kirjavinkkauspyynnöt, kirjastonkäytön opetuspyynnöt

sekä tilatut satutunnit. Avoimet satutunnit sovitaan aina etukäteen ja niitä pidetään lukuvuoden aikana joka toinen keskiviikko, joka vuosi teeman mukaisesti.

Riihimäellä **lukudiplomipalvelu** on kirjastovetoinen ja hyvin suosittu kouluilla. Kirjastolla kerätään ja lainataan lukudiplomikirjat luokkaan kolmeksi kuukaudeksi. Tämä sisältää kuusi kirjaryhmää, mikä tarkoittaa neljää kassillista luokkaa kohti. Lukudiplomissa on kaunokirjallisuuden lisäksi myös tietokirjoja ja sarjakuvia sekä opettajille ääneen luettavia kirjoja. Myös opettajat voivat ansaita ääneenlukudiplomin lukemalla luokalleen vähintään kolme kirjaa. Osastolta löytyy myös ”Ääneen luettavaksi” -hylly, johon on kerätty henkilökunnan suosittelemia kirjoja. Uutena kirjaryhmänä diplomissa on ”ikivihreät ja uunituoreet”, mikä tarkoittaa klassikkokirjoja sekä juuri sillä hetkellä julkaistuja kirjoja. Lukudiplomit päivitetään ainakin kerran vuodessa ja ne on suunnattu 1-5 -luokille. Kouluille menee myös **luokkakirjastopaketteja** kaupungin lähetin toimittamana. Nämä sisältävät kaksi kassia kirjoja luokkaa kohden ja niitä voi tilata yhden lukukaudessa. 1-2 -luokkalaisten järjestetään lisäksi leikkimielinen johdatus kirjaston palveluihin sekä vinkkausta ja suunnistusta lastenosastolla. Pehmolelusuunnistuksella opetellaan kirjaston käyttöä. 6-9 -luokkalaisten tiedonhaunopetuksen ja lukiolaisten vinkkaamisen hoitaa aikuistenosaston Reijo Kumpulainen. Aarnio ja Löfberg hoitavat alemmat luokat.

Riihimäen kirjastolla lukudiplomien kirjamäärät otetaan huomioon myös **hankinnoissa** ja diplomikirjoja hankitaan paljon. Aarnio tai Löfberg valitsevat tilattavat kirjat ja luetteloivat ne. Kirjastovirkailija tilaa aineiston ja tarroitus sekä muovituksen hoitaa työllistetty. Kirjoja tilataan ensin muutama kappale ja jos kirja on suosittu, sitä tilataan lisää. Hyvin suosittuja kirjoja saattaa olla jopa 15 kpl. Riihimäen kirjastolla on esimerkiksi erillinen huone, johon on kerätty lukudiplomikirjoja koululuokkien mukaan. Nämä kirjat ovat lisäkappaleita, jolloin lukudiplomiin kuuluvia kirjoja löytyy myös osastolta. Yksilösuoritusten lisäksi luokka lukee myös vielä joukkueena kirjoja. Vuoden lopussa lasten- ja nuortenosasto palkitsee eniten kirjoja lukeneen luokan. Aarnio kertoo, että vaikkei oppilas saisikaan luettua viittä kirjaa ja siten suoritettua diplomia, hän osallistuu kuitenkin osuudellaan luokan yhteisen kirjapotin kasvattamiseen.

Lukudiplomin kehityksen myötä Riihimäellä aloitettiin kirjavinkkaus kouluilla. Aarnio kertoo, että alun perin lasten- ja nuortenosaston kaksi kirjastonhoitajaa veivät kirjat kouluille ja samalla myös vinkkasivat ne jokaiselle lukudiplomin tilanneelle luokalle. Kirjavinkkausmatkoja kouluille tehtiin taksilla, sillä Aarnio ja Löfberg ovat molemmat autottomia. Kouluilla tehtävissä vinkkauksissa lapset saivat viedä kirjoja kotiin ja jokainen erillinen laina merkittiin kirjastolta saatavaan kuittiin. Lainojen merkitseminen kuittiin oli opettajan vastuulla. Jos lainoja ei oltu merkitty, laskettiin kirjastolla niille keskiarvo. Myös kouluille kerättävät ja lähetin mukana toimitettavat perusluokkakirjastopaketit lainataan luokkiin kolmeksi kuukaudeksi opettajan koulukirjastokortilla. Luokissa oppilaat voivat em. tavalla jatkolainata kirjoja pulpettikirjoiksi ja kotiin. Nämä lainat lisätään käsin kirjaston lainatilastoihin. Näin kaikilla luokan oppilailla on yhtäläinen pääsy kirjoihin, vaikka heidän vanhempansa eivät heille kirjastokorttia hankkisiakaan.

Kirjavinkkaukset räätälöidään aina luokan toiveiden ja tason mukaan, eikä niissä käytetä valmiita luetteloita, vaan vinkataan niitä kirjoja, mitä on paikalla. Henkilökunnan mukaan vinkattavat kirjat pitää ajoissa ottaa sivuun tai muuten kaikki ehtivät lähteä lainaksi. Kun opettajat tuovat luokkia vinkkaukseen, he yleensä kehottavat oppilaita lainaamaan esitelmäkirjan vinkkauskäynnin yhteydessä, koska siihen on silloin oiva tilaisuus. Koska kaikilla oppilailla ei kuitenkaan koskaan ole omaa kirjastokorttia, voi opettaja lainata silloin kirjan opettajakortillaan. Vinkkausten jälkeen myös varataan paljon vinkattuja kirjoja sekä uutuuksia ja kirjavarauksia on 5-10 kpl päivittäin. Riihimäen kirjastolla ei ole samaa nimekettä useampaa nidettä kokonaiselle luokalle, vaan koulujen oppimateriaalikeskus tarjoaa luokkakirjasarjoja niitä haluaville kouluille.

Kirjavinkkauksia koululuokille pitävät Riihimäen kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosastolla Aarnio ja Löfberg. Aikuistenosastolla Reijo Kumpulainen huolehtii yläkoululuokkien aikuistenkirjavinkkauksista. Aarnio ja Löfberg lukevat etukäteen vinkkaamansa kirjat ja laativat niistä itselleen ja omaan suuhunsa sopivat kirjavinkit. Aarnio kertoo, että hänellä on mahdollisuus tehdä etätöitä työmatkoillaan junassa. Hän lukee silloin paljon muitakin lasten- ja nuortenkirjoja ja kirjoittaa niistä vinkit myös kirjaston kotisivuille, Kirjariihen (<https://www.riihimaki.fi/kirjasto/kirjoista-kirjallisuudesta/kirjariihi/>) ja jakaa näitä vinkkejä samalla myös kollegoilleen tiedoksi uutuuskirjoista. Tämä liittyy osaston avoimuuden periaatteeseen: kaikki tieto jaetaan tasapuolisesti. Aarnio ja Löfberg tekevät tiivistä yhteistyötä koululuokkien kirjavinkkausten suhteen, keskustelevat

ja jakavat tietoa koko ajan lukemistaan kirjoista, mutta luokkien kirjavinkkaustuntien kirjojen lukemisesta ja niihin liittyvistä kirjallisista vinkkiteksteistä molemmat vastaavat itsenäisesti.

Koska lasten- ja nuortenosaston suosio on valtava, asiakasmäärä suuri ja lainausluvut valtakunnallista huippua, kysytään kirjasuosituksia koko ajan myös hyllyjen välissä. Aarnio kertoo, että aamupäivisin käy paljon koululuokkia ja varhaiskasvatusryhmiä lainaamassa ja iltaisin lapsia, nuoria ja perheitä roikkuu hihoissa. Tällaista suosiota on hänen mukaansa vaikea ymmärtää, jos ei ole sitä itse kokenut. On myös äärimmäisen vaativaa palvella yhtä aikaa esim. kahta koululuokkaa ja kolmea päiväkotiryhmää. Henkilökunnan mukaan tällöin on ehdotonta, että kaikilla osaston kolmella vakituisella työntekijällä on hyvä tuntuma kokoelmaan, erityisesti uutuuskirjojen virtaan. Tässä auttaa kirjoista avoimesti tiedottaminen ja tämä periaate näkyy myös osaston suurissa lainausluvuissa.

Lasten- ja nuortenosaston yhteydessä on **satuhuone**, joka toimii avoimena leikkihuoneena silloin, kun kirjasto ei käytä sitä omiin tilaisuuksiinsa eli satutunteihin, koululuokkien kirjavinkkauksiin tai kirjastonkäytön opetukseen. Tilassa on paljon leluja, kirjoja, roolipukuja ja myös askarteluvälineitä. Satuhuoneen yläkerrassa on omana oleskelutilanaan ”vintti”, jonka lapset saavat varata omaan käyttöönsä 45 minuutiksi. Vintti on hyvin suosittu lasten ja nuorten keskuudessa. Lapsille on tarjolla myös paljon leluja sekä leikkikehä perheen pienimmille. Kausikokoelmiin on panostettu ja osastolta löytyy myös paljon teemakirjoja. Kausikokoelmia säilytetään muun muassa satuhuoneessa, jossa ne ovat aina lasten saatavilla. Myös kirjanäyttelyitä tehdään paljon ja osastolla onkin aina esillä paljon kirjoja. Lasten- ja nuortenosastolla on kaksi tietokonetta lasten käyttöön, mutta ei muita laitteita, kuten Playstationia. Aarnion mukaan asiakkaat eivät ole pelikoneita kaivanneetkaan, mutta kirjasuosituksia kysytään koko ajan.

Riihimäen kaupunginkirjaston avoimia satutunteja järjestetään syys- ja kevätkauden aikana joka toinen keskiviikko. Avoimet satutunnit ovat kasvattaneet suosiotaan vuosi vuodelta ja nykyään niissä on 40-75 osallistujaa kerralla. Joulun- ja kevätjuhlassa on ollut jopa yli 100 kuuntelijaa. Koska osallistujamäärä on valtava, on tärkeää, että satutunneilla on selkeä ohjelmataru ja tietyt joka kerta noudatettavat, turvalliset rutiinit, jotka lapsetkin hyvin tuntevat. Ryhmille varataan omat erilliset satutuntinsa ja tunnit ovat hyvin suosittuja. Aarnion mukaan osallistujamäärä on kasvanut niin paljon, että päiväkotiryhmät on pitänyt kokonaan rajata avoimien satutuntien ulkopuolelle. Ryhmille pidetään omia, erikseen tilattuja satutunteja.

Joka vuodelle päätetään etukäteen tietty teema, johon luettavat sadut liittyvät. Esimerkiksi satumaan asukkaat, metsän eläimet, kulkuneuvot, tunteet. Teema sitoo satukauden yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja auttaa paljon satujen valinnassa ja askartelujen suunnittelussa. Satutunneilla lapsille jaetaan satupassit, johon kerätään tarroja joka tunnilta. Syksy 2019 - kevät 2020 teemana on ”Mitä prinsessat tekevät - ja muita tarinoita satumaan asukkaista”. Satutunnit alkavat klo 9.30, toki odotetaan joustavasti, jos joku on vielä aulassa tulossa. Aluksi lapset saavat valita satutuntipassiinsa tarran, sitten luetaan teeman mukainen satu, yleensä kuvakirja. Lopuksi askarrellaan sadun sisällön mukaisesti. Aarnion mukaan askartelu on äärettömän tärkeää, koska silloin myös lapset osallistuvat satutuntin tuottamiseen. Satutunti kestää 45 min, mutta osallistujat viihtyvät kirjastossa ja satuhuoneessa satutuntin jälkeenkin erittäin hyvin ja kysyvät paljon myös kirjasuosituksia satutuntin vetäjältä niin, että satuhuoneen loppusiivoukseen pääsee vasta klo 11 maissa.

Aarnio kertoo, että Riihimäen kaupunginkirjaston avoimet satutunnit toimivat loistavasti kirjaston markkinointitilaisuuksina, sillä ne totuttavat lapset pienestä pitäen kirjastoon ja kirjoihin, houkuttelevat kaikenikäisiä kirjastoon; lapsia, vanhempia, isovanhempia ja toimivat myös asiakkaiden keskinäisen vuorovaikutuksen edistäjinä. Satutuntien lisäksi Riihimäen Nuorisoteatteri esittää myös vuosittain, keväällä ja syksyllä, kirjastossa kaksi satunäytelmää. Näihin esityksiin on aina vapaa pääsy.

Ohessa osoitteet Riihimäen kirjaston koulu- ja varhaiskasvatuspalveluihin:

<https://www.riihimaki.fi/kirjasto/lapset-ja-nuoret/palvelut-kouluille/>

<https://www.riihimaki.fi/kirjasto/lapset-ja-nuoret/palvelut-paivakodeille/>

Riihimäen lasten- ja nuortenosaston menestyksen syytä henkilökunnan mukaan

Tilastojen mukaan Riihimäen lasten- ja nuortenosaston lainausluvut lähtivät nousuun vuonna 2004, Irma Aarnion tullessa osastolle. Lasten- ja nuortenosaston kokoelmat ovat lähes tuplaantuneet vuosien 2004–2015 välillä ja kirjavinkkausien lukumäärä on kymmenkertaistunut (Kaavio 1.). Myös satutuntien osallistujien määrä on noussut 2003 vuoden 103 kuuntelijasta 2016 vuoden 1 432 kuuntelijaan. Lasten- ja nuortenosaston nousu alkoi edellisen osastonjohtaja Arja Liutan aikana. Hän kehitti toimivan koulu- ja varhaiskasvatusyhteistyön, johon Aarnio tuli mukaan kirjastonhoitajana. Tältä Liutan luomalta pohjalta on Aarnion ja Löfbergin ollut hyvä jatkaa.

Henkilökunnan mukaan 2000-luvun lopulla kirjastoilla yleistynyt **lukudiplomi** lisäsi lainausta huomattavasti, kun koulut innostuivat yhteistyöstä. Kirjaston lukudiplomi tarjoaa valmiin paketin, jota opettajat voivat hyödyntää opetuksessaan. Lukudiplomikirjavinkkaukset kouluissa saavuttivat lopulta sellaisen suosion, että siihen kysyntään ei kirjastolla enää pystytty vastaamaan ja siksi vinkkaus kouluilla sekä kirjojen kuljettaminen kouluille oli pakko jättää pois. Yhtenä syynä tähän oli myös vuonna 2015 yhden lasten- ja nuortenosaston virkailijan poisjääminen, mikä tarkoitti henkilökunnan pienenemistä neljänneksellä. Näin ollen osaston tarjoamia palveluja piti karsia ja nykyään toiveena on, että lapset tulevat kirjastolle. Kouluilla ja päiväkodeilla on mahdollisuus saada maksuton koulu- ja varhaiskasvatusryhmälippu, jolla on rajoitukseton matkustusoikeus Riihimäen kaupunkiliikenteessä.

Aarnio kertoo, että Riihimäen kirjaston lukudiplomi-systeemi on ollut omanlaisensa jo alusta alkaen eikä se koskaan ole ollut pelkästään lukudiplomikirjalistojen ylläpitämistä. Lukudiplomi kohdistetaan aina koko luokalle, jolloin nekin oppilaat, joiden lukutaito on heikko ja joiden vanhemmat eivät käytä lapsiaan kirjastossa, saavat tasavertaisen mahdollisuuden suorittaa diplomin. Kirjasto myös aina palkitsee vuoden lukeneimman lukudiplomiluokan. Jokainen luokan oppilas palkitaan. Voittajaluokan kuva myös julkaistaan kirjaston Facebook-sivuilla.

Kirjojen tasavertaisen saavuttamisen periaate on Aarnion ja Löfbergin mukaan mukana myös varhaiskasvatus- ja perusluokkakirjastopaketeissa. Kirjastolla edistetään kirjojen helppoa saatavuutta, kun niitä lähetetään vuodessa tuhansittain päiväkodeille ja kouluille samalla altistaen lapset kirjoille. Kirjakkasveja lähetetään kouluihin, päiväkoteihin ja neuvoloille. Kirjat jäävät myös tässä tapauksessa kohteeseen lainattavaksi kolmen kuukauden ajaksi. Kun kaupungin lähetti vie ne perille päiväkoteihin ja kouluihin saakka, ovat ne kaikkien ryhmäläisten käytössä ja kirjoihin tarttuminen ja tottuminen ovat jo pienestä pitäen helppoa. Aarnio kertoo, että ”lasten- ja nuortenosastolla korostuu arvoissa ja käytännöissä raaka ruohonjuuritason työ, mikä myös näkyy korkeissa lainatilastoissa”.

Avoimuus on myös yksi tärkeä periaate Riihimäen kirjaston lasten- ja nuortentyössä kertoo Aarnio. Esimerkiksi satutunnit ovat avoimia kaikille 0-100 -vuotiaille, eikä niihin näin ollen ole alaikärajaa ja niitä järjestetään päiväkodeille sekä perheille. Sama avoimuus näkyy esimerkiksi kirjaston kotisivuilla, jossa varhaiskasvatukselle ja peruskouluille suunnatut palvelut ovat kaikkien nähtävillä. Löfbergin mukaan lasten- ja nuortenosaston henkilökunnalla on asiakaslähtöinen ote ja he ovat helposti lähestyttävissä. Koko osaston henkilökunta huomioi asiakkaat vauvasta vaariin, mistä henkilökunta on saanut todella paljon positiivista palautetta. Henkilökunta kertoo, että lapsilta ja nuorilta tulee viikoittain osaston henkilökunnalle paljon kiitoksia, usein myös piirustuksia ja halauksia.

Asiakkaita kannustaa lainaamaan myös erilaiset **kirjanäyttelyt** ja yleensäkin houkutteleva esillepano sekä kirjaston palvelujen oheistuotteet ja -toiminta eli lelut sekä askartelu. Myös leikkitalana toimiva satuhuone ja -vintti vetävät puoleensa paljon asiakkaita. Henkilökunnan mukaan lasten- ja nuortenosastolla on aina kova hulina, kun eri ryhmiä vierailee päivittäin kirjastolla. Osastolla tehdään paljon perustyötä eli vinkkauksia luokille ja ryhmille kirjastossa sekä omatoimikävijöille hyllyjen välissä. Yhdelle päivälle saattaa olla sovittujen käyntien, kuten kirjavinkkauksien ja kirjaston esittelyjen lisäksi vielä 5-6 ryhmää omatoimisella vierailulla. Lasten- ja nuortenosaston henkilökunta on siten hyvin kiireistä.

Kotkan kaupunginkirjasto

Kotkan kaupunginkirjasto aloitti toimintansa vuonna 1880. Kaupunginkirjastoon kuuluu pääkirjaston lisäksi kaksi lähikirjastoa, Karhulan kirjasto ja Karhuvuoren kirjasto, sekä kirjastoauto Ilona. Kotkan kaupunginkirjasto muodostaa yhdessä muiden Kymenlaakson kirjastojen kanssa Kyyti-kirjastokimppan. Kimppaan kuuluu yhteensä 23 kirjastoa ja kirjastoautoa. Käytössä on kirjastojärjestelmä Koha. Kotkassa on 52 883 asukasta (2018), joista 13,6 % on alle 15-vuotiaita. Kotkassa on 7 192 lasta ja nuorta. (Tilastokeskus)

Kotkan kaupunginkirjastossa on työskennellyt lasten- ja nuortenkirjallisuuden parissa 2000-luvun alusta yhteensä 5-6 henkilöä eri toimipisteissä. Näistä kirjastonhoitajia on ollut 1-2 ja vasta vuonna 2018 määrä nousi kolmeen. Lasten- ja nuortenosaston johtaja on vuoden 2013 lopusta ollut Markku Kesti. Vuoden 2019 alusta Kesti on toiminut lasten ja nuorten sekä kirjastoautopalveluista vastaavana palveluesimiehenä. Kotkan raporttia varten on haastateltu Kotkan pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolta Markku Kestiä ja Leena Peljoa, Karhulan kirjastosta Rosa Hahkalaa, Anne-Marja Jännttiä ja Anne Vilskaa sekä Karhuvuoren kirjastosta Sanna Heinosta ja kirjastoauto Ilonasta Kati Collanusta.

Lasten- ja nuortenosastontoiminta Kotkassa

Kotkan kirjastosta lähtee kaksi kertaa vuodessa yleinen **kirje kouluille**, päiväkodeille ja esikouluihin, jossa kerrotaan kirjaston tarjoamista palveluista. Kirjeessä esitellään kirjaston tarjoama Kulttuuripolku sekä kirjalaatikat, kirjavinkkaukset ja lukudiplomit. Kirje löytyy liitteistä 4 ja 5. Kotkan **Kulttuuripolun** piirissä ovat esikoululaiset ja 4. luokkalaiset, jotka kutsutaan kerran vuodessa kirjastolle. Viimeiset viisi vuotta tämä on ollut säännöllistä toimintaa. Keväisin kirjastolla käyvät esikoulut ja päiväkodit ja syksyllä koulut. Nämä ajankohdat ovat hyvin kiireisiä ja on harkittu Kulttuuripolun suorittamista ympäri vuoden. Karhuvuoren kirjastossa ei järjestetä Kulttuuripolkua tilojen ahtauden vuoksi. Kulttuuripolulla esitellään kirjaston toimintaa, tehdään kirjastokortit ja harjoitellaan lainausta, esikoululaisille on myös nukketeatteri. Henkilökunnan mukaan kirjastokortteja tehdessä huomataan usein, ettei takaajan tietoja löydy kirjastojärjestelmästä, mikä tarkoittaa sitä, että vanhemmat eivät ole ainakaan kolmeen vuoteen käyneet kirjastossa. Kotkassa asiakkaan tiedot poistuvat kirjastojärjestelmästä, jos korttia ei ole käytetty kolmeen vuoteen.

Osana **Kulttuuripolkua** sekä koulun ja kirjaston välistä yhteistyösopimusta, kaikki Kotkan 4. luokkalaiset vinkataan. Muulloin vinkkauspyynnöt tulevat kouluilta. Kirjojen vinkkaaminen on Kulttuuripolkuun kuuluvia luokkia lukuun ottamatta satunnaista, jotkin luokat eivät käy ollenkaan vinkattavana. Kolmos- ja viitosluokkalaiset ovat käyneet silloin tällöin vinkkauksessa. Yläkoululaisia vinkataan satunnaisesti ja vinkkauksen hoitaa Markku Kesti. Esimerkiksi vuonna 2016 oli 13 ryhmää ja 316 kuulijaa. Kotkassa kaikki vinkkaajat lukevat itse kirjat ja tekevät niistä omat muistiinpanot. Nykyään kirjavinkkilistat löytyvät henkilökunnan intrasta ja ovat kaikkein kirjastolaisten saatavilla.

Henkilökunta kertoo, että **Kotkan lukudiplomi** on tehty kaiken tasoille lukijoille, jotta se olisi kaikkien lasten helppo suorittaa. Kaikissa lukudiplomeissa on jaoteltu kirjat niiden haastavuuden mukaan, jotka ovat: iisi, tavis ja kovis. Muuten kirjat on listattu luokka-asteen mukaan ja esimerkiksi ensimmäisen luokan diplomista löytyy kuvakirjat, tavutetut, helppolukuiset ja runot. Kestin mukaan Lukudiplomin vinkkaus 1. luokasta asti on tärkeää ja nykyisin helppolukuisissa kirjoissa on paljon hyvää luettavaa. Kotkassa kirjaston henkilökunta ei tiedä, kuinka suosittu Lukudiplomi on kouluilla, sillä suorituksia ei seurata kirjastolla eikä niiden suorittajia palkita. Lukudiplomien suorittamisen toteutus ja seuranta jäävät pitkälti opettajan kiinnostuksen varaan ja diplomi on näin ollen opettajavetoinen. Lukudiplomeja yritetään päivittää aina kirjan saatavuuden mukaan. Jos jotain kirjaa on vaikea saada, vaihdetaan lukudiplomiin se tilalle jotakin muuta. Kirjastolle on suunnitteilla aivan uusi lukudiplomi vuonna 2020.

2000-luvun alussa Kotkan kaupunginkirjastossa on ollut noin kaksi **kirjavinkkaria** koko alueen lasten ja nuorten vinkkaamiseen. Kotkan pääkirjastossa on vinkannut osastonjohtaja. Vuonna 2013 lasten- ja nuortenosastolle saatiin täyttää uusi kirjastonhoitajan toimi ja samana vuonna osastolle palkattiin uusi osastonjohtaja. Kirjavinkkarien määrä nousi näin kolmeen. Myös satutunteja ja nukketeattereita on ollut hoitamassa pääkirjastolla kaksi kirjastovirkailijaa. Lähikirjastojen henkilökunta on hoitanut usein itse satutuntien ja muiden

tapahtumien järjestämisen. Pääkirjastolla on nyt kaksi kirjavinkkaajaa ja Karhulassa on toiset kaksi. Rosa Hahkalan mukaan vinkkauslistat ovat lisänneet Karhulassa lasten kirjojen lainausta ja vinkattuja kirjoja kysytään viikkojenkin jälkeen. Kirjavinkkauksia varten on hankittu bussikortti, sillä kaikki kirjavinkkarit ovat autottomia.

Kotkan kirjastoilla **kirjalaatikoita** hoitavat lähinnä kirjastovirkailijat ja laatikot kiertävät neljän viikon välein. Joillakin virkailijoilla on omat vastuupäiväkodit, joille he keräävät laatikoihin kirjoja, mutta muuten kirjalaatikoita hoitaa se kuka ehtii. Esimerkiksi päiväkoteihin kirjalaatikoita menee noin kerran kuussa ja kirjoja on noin 20–60 kpl yhdessä laatikossa. Kirjastoauto vie paljon kirjalaatikoita reitillään oleviin eri kouluihin ja päiväkoteihin viikoittain. Karhulassa päiväkotilaatikoita tehdään silloin, kun niitä pyydetään, mutta muutamiin päiväkoteihin niitä menee säännöllisesti. Opettajat hakevat ja palauttavat laatikot itse. Kotkan kaupungilla ei ole ollut lähettipalvelua 1990-luvun jälkeen.

Kotkan pääkirjaston **satutunnit** on suositeltu yli 3-vuotialle. Vuosien aikana on ollut taaperokerho ja lorutuokio. Taaperokerhoa ei ole järjestetty moneen vuoteen, sillä sille ei ole ollut vetäjää henkilöstömuutosten takia ja osallistujamäärätkin ovat olleet alhaisia. Kotkasta ei tietojärjestelmän vaihdon takia löydy kunnollisia tilastoja 2000-luvun alun tapahtumien, kuten satutuntien, kävijämäärästä. Kävijämäärät perustuvat pitkälti vanhoihin toimintakertomuksiin, joihin eri lähikirjastot ovat merkinneet kävijämääriä eri tavoin eri vuosina. Satutunneilla luetaan 1–2 kirjaa ja se tehdään erillisessä tilassa. Satutunnin kesto on noin 30–45 min. Kestin mukaan Kotkassa satutuntiin kuuluu vain sadun kuuntelemista ja sillä on sovittu alku- ja loppuaika sekä suositeltu ikäraja. Satutunnilla kävijöiksi lasketaan vain ne, jotka tulevat paikalle sovittuna aikana. Satutunneilla on varsinkin pääkirjastolla viime vuosina ollut hyvin vähän kävijöitä ja lähin päiväkoti onkin noin kilometrin päässä. Satutunnit ovat yleisiä tapahtumia ja sinne ”tulee ketä tulee”. Joskus kutsutaan päiväkotiryhmiä osallistumaan, kuten esimerkiksi Pohjoismaisen kirjallisuuden viikolla kutsutaan ruotsinkielinen päiväkoti. Satunnaisesti joku päiväkoti tai ryhmä saattaa pyytää omaa satutuntia, mutta tämä on melko harvinaista. Satutuntien viemistä päiväkoteihin on suunniteltu jo muutaman kerran, mutta se on aina kaatunut henkilöstön muutoksista aiheutuvaan resurssipulaan. Pääkirjaston satuhuoneessa toimivat Kotkan seudun musiikkiopiston muskariryhmät talvella 2018–2019.

Karhuvuoressa satutuntien osallistujamäärät ovat henkilökunnan mukaan olleet myös vähäisiä. Satutunteja on käynyt kuuntelemassa vain tietty esikoululuokka ja, kun he lopettivat käymisen, ei muita osallistujia ollut juurikaan. Henkilökunnan mukaan kirjaston lähistöllä on Länsi-Kotkan perheiden kohtaamispaikka, missä järjestetään muun muassa avoimia satutunteja, jotka vetävät paljon osallistujia. Kirjasto ei ole lähtenyt kilpailemaan sen kanssa. Karhulassa **satutunnit** keräävät enemmän kuuntelijoita kuin Kotkansaarella eikä niissä ole ikäsuositusta. Karhulassa on muun muassa Kyminmamma-brändi, joka vetää kuuntelijoita. Kyminmaman satutunnilla vetäjällä on rooliasu ja tuntiin kuuluu muun muassa satujumppaa, loppumusiikkia ja taputusrunoja. Karhulan satutunteja vedetään tilauksesta myös eri ryhmille ja kävijöitä on 7–54 lasta. Myös päiväkodit ja hoitopaikat ovat Karhulassa lähempänä kirjastoa, jolloin kirjastolle kulkeminen on helpompaa. Karhulan kirjaston henkilökunnalla on enemmän suhteita päiväkoteihin, hoitopaikkoihin, päivähoitajiin. Karhulassa on kirjastovirkailija Anne Vilska, joka on ollut talossa kauan ja hän tuntee päivähoidon henkilökuntaa henkilökohtaisesti ja on aktiivisessa yhteydessä heihin sekä kutsuu ryhmiä kirjastolle. Karhulan kirjaston tiloissa pidetään myös muskaria, joka tuo viikoittain pieniä lapsia vanhempineen kirjastolle.

Kotkan kirjaston lasten- ja nuortenosastoilla on paljon erilaisia **tapahtumia** vuosittain. Toistuvia tapahtumia ovat olleet vuosien 2006–2018 aikana satutuntien lisäksi muun muassa nukketeatterit, lukukoiravierailut, Muskatintin ja muskarien konsertit, roolivaatteiden sovitukset, teema-askartelut, kirjailijavierailut kouluilla sekä lasten elokuvahetket. Useampana vuotena on myös järjestetty isompia lastentapahtumia kuten esimerkiksi Halloweenjuhlat sekä Harry Potter ja Soturikissa -illat, joissa on ollut paljon osallistujia. Kotkassa uskotaan, että nämä kirjasarjoihin perustuvat teematapahtumat voivat lisätä kiinnostusta kyseistä sarjaa kohtaan ja innostaa samalla lasta lukemaan ennestään tuntematonta sarjaa. Kesäisin järjestetään myös erilaisia lukukampanjoita, kuten Lukubingo ja ”Lue itsesi pitsalle”.

Kotkan kirjastolla on ollut vuodesta 2011 eteenpäin **lukukoira-toimintaa** edistämässä lasten lukemista. Kirjaston lukukoiravastaavan Helena Lammenahon mukaan useat lapset ovat hiljaisia tai ujoja sekä heillä saattaa olla lukihäiriö, änkytys tai muu ongelma jonka vuoksi he eivät uskalla lukea ääneen. Lukukoira kuuntelee vieressä, ei korjaa eikä häiritse. Silloin lapsikin rentoutuu ja lukeminen helpottuu. Lammenaho kertoo, että eläimille

lukeminen on lapsille ensin jännittävää, mutta kun lukukertoja karttuu, lukeminen sujuu paremmin. Lapsi saattaa lainata kirjoja ja lukea niitä kotona, jonka jälkeen hän tulee näyttämään koiralle, kuinka hyvin lukeminen jo sujuu. Toiminta aloitettiin yhdellä koiralla ja 10 minuutin lukuajoilla. Nykyään lukukoiria on neljä ja he vierailevat vuorotellen ohjaajiensa kanssa Kotkan pääkirjastolla ja Karhulan kirjastolla joka toinen viikko. Vierailu kestää tunnin ja siihen sisältyy neljän vartin lukuaikaa. Lukukoirilla on joitakin vakituisia asiakkaita, mutta aivan kuten muidenkin kirjastopalveluiden, ovat senkin osallistujamäärät laskeneet vuosien aikana. Lammenaho työskentelee kirjastovirkailijana Karhulan kirjastossa, mutta muut ohjaajat ovat vapaaehtoisia.

Ohessa linkit Kotka kaupunginkirjaston koulu- ja varhaiskasvatuspalveluihin:

<https://peda.net/kotka/kkk>

<https://kyyti.finna.fi/Content/kotka-kirjastonkayton-opastus-ja-ryhmakaynnit>

Kotkan lasten- ja nuortenosaston haasteita ja ratkaisuja henkilökunnan mukaan

Kotkassa lasten- ja nuortenosastolla on tapahtunut paljon **henkilöstömuutoksia** 2000-luvun alun jälkeen. Muun muassa pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston johtaja vaihtui 2013 ja kirjastonhoitajan tointa hoitaa neljäs henkilö viimeisen kahden vuoden aikana. Myös muussa lastenosaston henkilökunnassa on ollut vaihtuvuutta. Pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolla on tällä hetkellä vain yksi virkailija, joka on ollut osastolla pidemmän aikaa. Karhulan ja Karhuvuoren kirjastoissa on henkilökunta pysynyt suhteellisen samanlaisena, poikkeuksena on vuonna 2018 Karhulaan palkattu uusi kirjastonhoitaja, jonka vastuualueena on lasten ja nuorten kirjastotyö. Otsolan ja Tavastilan lähikirjastot olivat molemmat koulujen ja päiväkotien läheisyydessä ja houkuttelivat paikalle paljon lapsia, mutta nämä kirjastot suljettiin vuoden 2016 alussa kaupungin YT-neuvottelujen johdosta. Myös kouluilla ja päiväkodeilla käyvän kirjastoauton henkilöstö on muuttunut viime vuosien aikana ja työn on koettu olevan liian kuormittavaa.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneen henkilökunnan jatkuvan vaihtuvuuden takia lasten- ja nuortenosaston henkilökunta ei ole tullut lapsille täysin tutuksi. Yleensä osastolla kauan työskennelleet pystyvät vinkkaamaan enemmän sopivia kirjoja kuin henkilö, joka on ollut lasten- ja nuortenosastolla vain vähän aikaa. Erityisesti Kotkan pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolla työskennelleiltä sijaisilta on usein puuttunut ennestään lastenkirjallisuuden erikoisosaaminen. Lastenosastolla tehdään myös paljon **kontaktityötä** ja sijaisten on ollut vaikeaa luoda kontakteja kouluille ja opettajiin työn määräaikaisuuden vuoksi, mikä on osaltaan heikentänyt kirjaston koulu yhteistyötä. Kirjastolla pitäisikin Kestin mukaan olla enemmän aikaa ja resursseja opettajatyöhön ja työn tulisi olla pitkäjänteistä, jatkuvaa yhteydenottoa puolin ja toisin.

Myös opettajien ja erityisesti rehtorien asenne vaikuttaa paljon koulujen ja kirjastojen väliseen yhteistyöhön. Esimerkiksi joissain kouluissa rehtori tai opettaja pitää huolen, että kaikki luokat käyvät kirjastossa tai kirjastoautossa lainaamassa. Kirjastoauton virkailija nostaa hyväksi esimerkiksi Tavastilan koulun tokaluokkalaisten opettajan, jonka oppilaiden piti lainata ainakin yksi kirja pulpettiin luettavaksi. Monelta lapselta puuttui kirjastokortti, sillä aikaisemmin kirjastolla käynti ei ole ollut opettajan vaatimaa. Myös Metsolan koulun 1–2 luokkalaiset käyvät aina kirjastoautolla, kiitos opettajien huolenpidon. Kirjastolla onkin mietitty, onko kommunikaation puute syynä siihen, että esimerkiksi Karhulassa lukiolaiset käyvät usein opettajan kanssa kirjastossa, mutta pääkirjastossa taas ei. Molemmat kirjastot ovat yhtä lähellä lukioita. Karhuvuoren kirjasto on samassa rakennuksessa yläkoulun kanssa ja siellä opettajat käyvät usein luokkiensa kanssa. Ongelmaksi Karhuvuoressa onkin muodostunut se, että opettajat eivät ota yhteyttä kirjastoon etukäteen, vaan ilmestyvät kirjastolle yllättäen, eikä Karhuvuoren pienikokoisessa kirjastossa aina ole tarjota kirjoja kaikille lainaksi, varsinkin kun kaikki oppilaat lukevat samoja kirjoja. Jos kirjasto saisi etukäteisilmoituksen luokan vierailusta, voitaisiin varata tarpeeksi kirjoja lapsia varten siirtämällä niitä muista alueen kirjastoista.

Kotkan kirjastoissa käy paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia käyttämässä tietokonetta tai pelaamassa Playstationia. Pääkirjastoon on myös hankittu vieraskielisiä siirtokokoelmia, muun muassa darin kielellä. **Yhteisöllisyys** korostuu kirjastolla juuri oman yhteisön erilaisten jäsenten huomioimisessa. Karhuvuoressa asuu paljon maahanmuuttajia ja Karhuvuoren kirjastossa on joskus tilanteita, jolloin kaikki kirjaston asiakkaat saattavat olla vieraskielisiä lapsia ja heidän kanssaan on asioitu muun muassa elekielellä. Nämä lapset ja nuoret käyttävät

yleensä kirjaston muita palveluja eivätkä niinkään lainaa kirjoja. Maahanmuuttajalasten vanhempia on henkilökunnan mukaan vaikeampi saada kirjastoon esim. kielimuurin takia, eivätkä he näin ollen tuo itse pieniä lapsiaan kirjastoon. Maahanmuuttajien alle kouluikäiset lapset pysyvät usein kotona ja nämä lapset tulevatkin yleensä kirjastoon ensimmäistä kertaa vasta koulun mukana.

Kotkan lasten- ja nuortenosaston henkilökunnan mukaan monet opettajat ovat kokeneet **lukudiplomin** suorittamisen hankalaksi muun muassa sen takia, että siinä on tarjolla niin monta eri kirjaa. Opettajat ovat toivoneet enemmän luokkakirjasarjoja, jolloin koko luokka voisi lukea samaa kirjaa. Kotkan kirjasto onkin tänä vuonna hankkinut kolme eri **luokkakirjasarjaa**, jotka on suunnattu yläkouluille. Kotkasta löytyy lisäksi kaksi koulua, joilla on oma koulukirjasto ja lukudiplomi. Näiden koulujen opettajat käyttävät ymmärrettävästi näitä resursseja, sillä ne ovat suoraan koululla saatavilla. Kirjaston henkilökunta kokee kuitenkin, että kyseisten koulujen kirjastojen kirjat ovat vanhoja ja usein myös aiheeltaan vanhentuneita, eivätkä näin ollen kiinnosta lapsia tai lisää heidän lukuinnostustaan. Koulujen omissa lukudiplomeissa listattuja kirjoja ei usein löydy kirjaston kokoelmista. Näiden koulujen lapset siirtyvät kirjaston asiakkaiksi vasta yläasteella. Tämä kaikki vaikuttaa negatiivisesti kirjaston lasten- ja nuortenaineiston lainauslukuihin.

Kotkassa **lukudiplomi** on enemmänkin opettajavetoinen eikä sitä haluta suorittaa erityisen aktiivisesti. Kotkassa koulujen henkilökunnalle tulisikin Kestin mukaan tarjota opastusta kirjaston puolelta ja korostaa lukemisen merkitystä lapsille. Kirjastossa on myös huomattu, että yhteydenpito opettajiin on hankalaa sähköpostitse tai puhelimitse. Opettajat ovat kiireisiä ja paras tapa esitellä kirjaston palveluja olisikin mahdollisesti käynti koululla opettajanhuoneessa. Kirjaston palveluita voisi avata myös vanhempainilloissa, neuvoloissa, seurakunnan kerhoissa, Mannerheimin lastensuojeluliiton kerhoissa, perhekeskuksissa ja iltapäiväkerhoissa. Karhulan kirjastovirkailija Anne Vilska onkin käynyt viimeisen viiden vuoden ajan puhumassa seurakunnan perhekerhoissa, noin viisi kertaa vuodessa. Aiheena on ollut ”Lapselle lukemisen tärkeys - mitä, miksi, milloin ja miten”. Myös neuvoloiden kanssa on suunniteltu yhteistyötä ja sen uskotaan lisäävän vanhempien kiinnostusta, kun lukusuositus tulee terveydenalan ammattilaiselta. Yhteistyökumppaneiden lisäämiseen ja toiminnan laajentamiseen ei kuitenkaan ole ollut resursseja viime vuosien aikana **henkilökunnan vähäisyyden** vuoksi.

Kotkan pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolla kausikokoelmia säilytetään kirjavarastossa tai takahuoneissa. Kokoelmat tuodaan esille sen mukaan, mikä teema on kulloinkin menossa. Kotkan henkilökunnan mukaan jouluja talviaiheisiä kirjoja on riittävästi, mutta muuta teemakirjallisuutta on liian vähän, eikä sitä riitä tarpeeksi jokaiseen pisteeseen. Erityisesti kouluja ja päiväkotia kiertävän kirjastoauto Ilonan virkailija kokee kokoelman liian pieneksi. Esimerkiksi pääsiäiseen liittyvää teemakirjallisuutta toivotaan myös kirjalaatikoihin, eikä sitä riitä kaikille halukkaille. **Kirjalaatikoihin** pyydetään usein lukudiplomikirjoja ja varsinkin esikoulut toivovat tietokirjoja. Kumpiakaan ei henkilökunnan mukaan ole niin paljoa, että niitä voisi laittaa laatikoihin. Sääntönä on enemmänkin se, että niitä ei saa laittaa kirjalaatikoihin, sillä kirjoja ei muuten jäisi osastolle lainattavaksi.

Kotkan kirjastojen henkilökunta kokee, että myöskään **uutuuskirjoja ei ole tarpeeksi saatavilla**. Vakituiset asiakkaat ovat nopeasti lukeneet kokoelman läpi esimerkiksi kuvakirjojen osalta ja uudet kirjat lähtevät lainaan heti, kun ne saadaan esille. Uutuuksia pitäisikin saada henkilökunnan mukaan paljon enemmän esille laitettavaksi, jotta niitä riittäisi kaikille halukkaille. Ne muutamat asiakkaat, jotka tietävät etukäteen uutuuskirjoista, tekevät niihin varauksen ja saavat kirjan itselleen. Monet muut asiakkaat eivät tiedä kirjan olemassaolosta mitään, sen ollessa luetteloinnissa. Näin ollen nämä asiakkaat eivät tee siihen varausta eivätkä saa kirjaa itselleen. Lasten- ja nuortenaineiston ja niille varatun hyllytilan kasvatus lisäisi lainausta, henkilökunnan mukaan kokoelmat ovat liian pieniä ja asiakkaille joudutaan myymään ”ei oota”. Tavoitteena onkin isot ja tuoreet kokoelmat. Uutuuksien nopea saanti lainaukseen vaatisi myös lisää aikaa **luettelointiin**. Kotkan pääkirjastolla kaksi lastenosastovirkailijaa on tehnyt luettelointityötä 2000-luvulla osaston muiden töiden ohella, mikä on koettu haastavaksi.

Lukukoirilla on tällä hetkellä melko alhaiset kävijämäärät. Henkilökunnan mukaan vanhemmat eivät aina tiedä mitä lukukoirat ovat (esim. onko se lelukoira?). Palvelun markkinointia pitäisikin parantaa ja avata lukukoirien hyödyllisyyttä vanhempien lisäksi myös opettajille. Koirat ovat välillä vierailleet eri tapahtumissa sekä kouluissa ja nämä käynnit ovatkin olleet todella suosittuja, kun lähes jokainen lapsi on halunnut lukea koiralle. Helena Lammenahon mukaan koulukäynnit ovat kuitenkin haasteellisia järjestää, sillä suurin osa lukukoirien ohjaajista on vapaaehtoisia eivätkä he pääse osallistumaan toimintaan arkipäivisin koulun aukioloaikoina. Tavoitteena onkin

saada kehitettyä enemmän toimintaa koulujen kanssa. Kirjastossa on myös mietitty, voisiko lukukoiratoimintaa laajentaa esim. maahanmuuttajatoimintaan.

Pääkirjaston naapurissa oli ennen päiväkotia, joka lakkautettiin vuonna 2016. Kaikki Kotkan pääkirjaston lähistön päiväkodit on suljettu viime vuosina eikä perhepäivähoitajia ole. Karhulan kirjaston läheisyydestä löytyy enemmän lastenhoitopaikkoja ja Karhuvuoren kirjaston läheisyydessä on myös muutama päiväkotia. Karhuvuoressa kirjasto kilpailee osallistujista kuitenkin Länsi-Kotkan perheiden kohtaamispaikan kanssa, missä lapsille järjestetään kaikenlaista ohjelmaa eri järjestöjen puolesta, muun muassa satutunteja. Kotkan pääkirjaston vieressä on myös nuorisotalo/yhteisötila Messi, jonka tiloihin oli ennen ikäraja. Tämä esti nuorempien lasten sisäänkäynnin. Näin ollen nuorimmat tulivat kirjastolle viettämään aikaa. Nykyään nuorisotalolla ei ole ikärajaa ja osa näistä ennen kirjastossa käyneistä lapsista on siirtynyt sinne.

Kirjastossa aineiston **kelluttaminen** tarkoittaa sitä, että asiakkaan palauttama kirja jätetään siihen kirjastoon "kellumaan" mihin se on palautettu eikä kirjaa palauteta kotikirjastoon. Kellutus aloitettiin vuoden 2017 keväällä. Lasten- ja nuortenaineiston kohdalla **kelluttaminen** on ajoittain aiheuttanut säilytysongelmia, kun paljon kirjoja palautuu esim. pienempään lähikirjastoon. Yhdellä kirjastolla saattaa olla monta samaa kappaletta hyllyssä ja jollain kirjastolla ei ole yhtään. Tämä voi johtaa myös siihen, että lapselta kirja jää saamatta, sillä kirjaston henkilökunnan mukaan lapset eivät juurikaan varaa kirjoja. Kestin mukaan ongelmana on myös kirjastolaisten asenne, jolloin kirjojen ei anneta kellua vaan ajatellaan, että tämä on "meidän kirjaston oma kirja". Näin uutuudet ja suositut kirjat eivät kierrä, vaan jäävät kotikirjastoonsa.

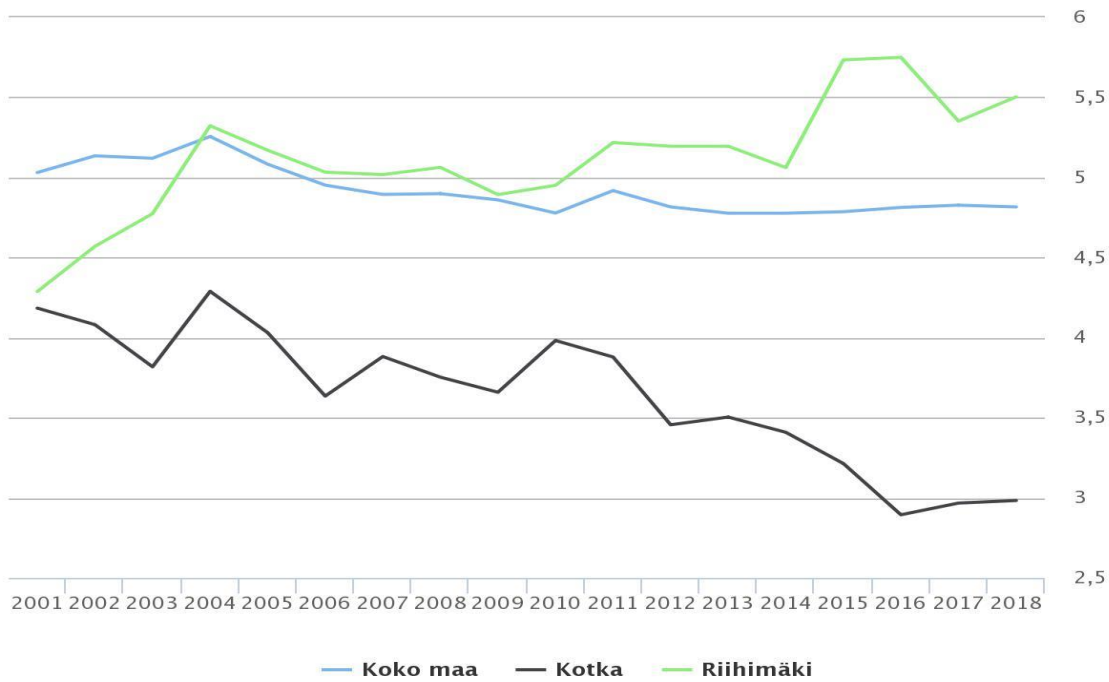
Kirjastoauto on houkutin lapsille, sillä se on jotain erilaista kuin tavallinen kirjasto. Kirjastoauton henkilökunnan mukaan onkin tärkeää, että kirjastoautoon saa tulla myös vain katselemaan kirjoja eikä aina tarvitse olla kirjastokorttia mukana. On oleellista, että lapsille jää hyvä mielikuva kirjastoautosta. Joillakin lapsilla ei ole mahdollisuutta käydä muissa kirjastoissa, joten jos kirjastoautoon ei voi tulla kortin puutteen takia, jää lapsille huono mielikuva kaikista kirjastoista. Pidemmät pysähdykset olisivat myös tarpeellisia kirjastoauton lapsiasiakkaille. Esimerkiksi Metsolan koululla pysähdys on vain kaksikymmentä minuuttia kahden viikon välein eivätkä kaikki ehdi siinä ajassa katsella rauhassa ja lainata kirjoja. Autoon toivottaisiin myös lisää lasten ja nuorten uutuuskirjoja ja niille omaa esittelyhylyä.

Koulut ovat toivoneet lapsille suunnattuja **kirjailijavieraita**, mutta niitä järjestetään harvoin eikä niille ole budjettia. Lasten- ja nuortenosaston isoja tapahtumia toivotaan välillä, mutta ne ovat työläitä järjestää eikä niihin riitä aina aikaa tai henkilökuntaa. Kestin mukaan kenelläkään ei ole tällä hetkellä aikaa keskittyä niin sanotusti luvan kanssa tapahtumiin ja niiden suunnitteluun, vaan perustöiden tekeminen vie kaiken ajan. Pääkirjaston naapurissa olevan musiikkiopiston tapahtumia on ollut kirjastolla jonkin verran ja ne ovat olleet suosittuja. Myös vuonna 2018 toteutettu pakohuone oli hyvin suosittu ja sitä kysytään edelleen.

Kotkan kaupunginkirjaston toimintakertomukset

Kotkan kaupunginkirjastolta löytyy toimintakertomukset vuosilta 2003–2015. Toimintakertomusten mukaan vuosien 2003–2009 välillä Kotkan kirjastoissa oli jatkuvasti erilaisia remontteja eri kohteissa, mitkä aiheuttivat sulkua ja aineiston poistoja. Nämä kirjastoa koskeneet muutokset ovat vaikuttaneet myös Kotkan kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston toimintaan sekä aineiston lainaukseen. Remontit ja sulut ovat myös työllistäneet henkilökuntaa paljon, eikä näin ollen perustyölle ja toiminnan kehittämiseksi ole jäänyt juurikaan aikaa. Karhuvuoren ja Karhulan kirjastoja ovat erityisesti haitanneet sisäilmaongelmat, joita yritettiin hoitaa monta kertaa erilaisin remontein ja muutoin. Vuonna 2008 Kotkan pääkirjaston lastenosastolla tehtiin puolestaan remontti, jonka myötä vähennettiin hyllytilaa ja karsittiin aineistoa. Tämä aiheutti myös sulun. Näiden eri remonttien ja sulkujen takia osa aineistosta ei ole ollut asiakkaan saavutettavissa, mikä on vähentänyt lainausmääriä. Alla olevista kaavioista 2 ja 3 näkee lainauksessa tapahtuneen jyrkän laskun, joka alkoi jo vuonna 2001.

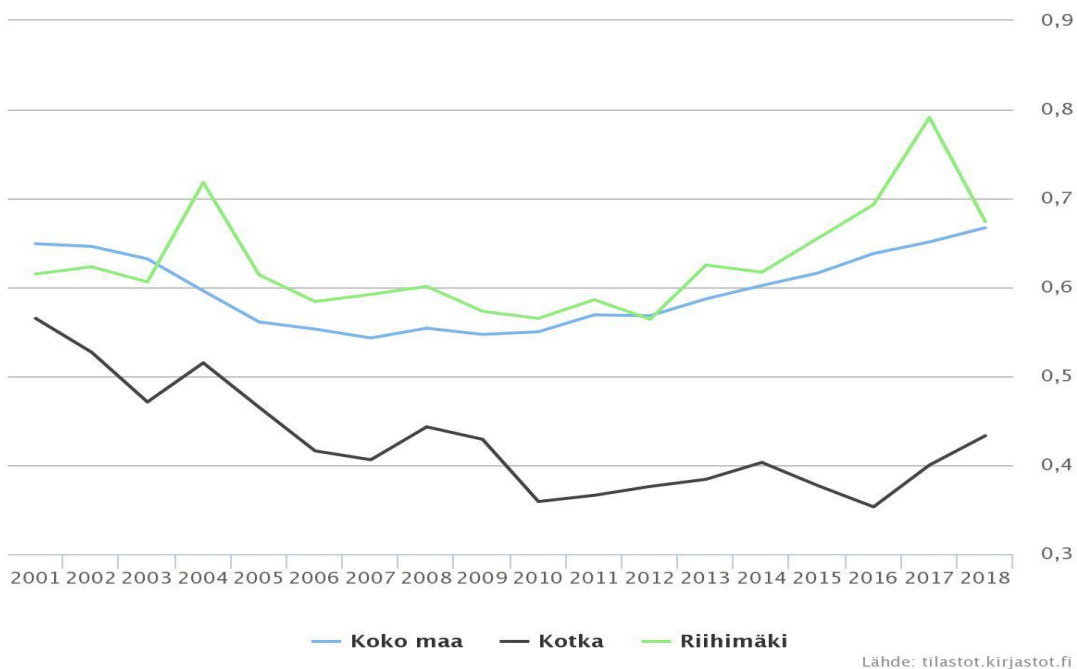
Lainaus: Kaunokirjat, lapset / Aukasluku

Kaavio 2. Lasten kaunokirjojen lainaus asukaslukuun nähden vuosina 2001–2018. (tilastot.kirjastot.fi)

Vuonna 2006 tuli puolestaan uusi kirjastojärjestelmä Origo ja sen käyttöönotto aiheutti myös sulun sekä viivästyksiä hankinnoissa. Vuoden 2009 toimintakertomuksessa mainittiin Kotkan kirjastoilla olevan pysyvä henkilöstövaje sekä puutteelliset varat aineistonhankinnassa. Neljä avainhenkilöä jäi eläkkeelle vuonna 2010 ja kirjahankinnat vähenivät 2500 niteellä. Myös Kuutsalon lainauspiste suljettiin. Vuonna 2011 Karhuvuoren kirjasto siirtyi väistötiloihin entiseen päiväkotirakennukseen, joka oli kooltaan paljon pienempi. Näin ollen aineistoa piti pienentää puolella. Aineistomäärärahaongelmat jatkuivat vuonna 2012, kun aineistorahat loppuivat syksyllä ja aineiston hankinta jouduttiin keskeyttämään. Myös pääkirjaston lastenosaston johtaja Pirjoriitta Mäkelä jäi eläkkeelle.

Lainaus: Tietokirjat, lapset / Aukasluku

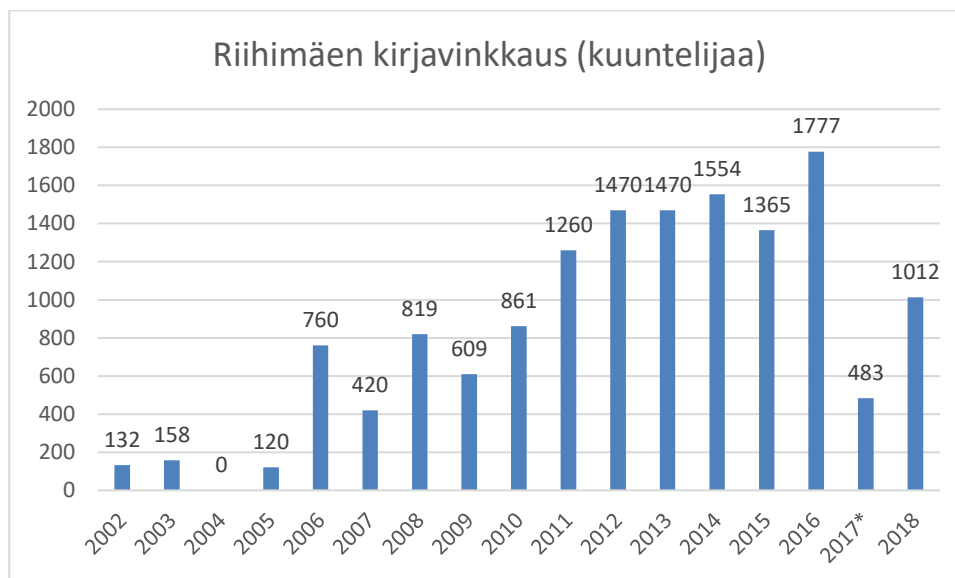
Kaavio 3. Lasten tietokirjojen lainaus asukaslukuun nähden vuosina 2001–2018. (tilastot.kirjastot.fi)

Vuonna 2013 kirjasto sai ylimääräisen aineistorahan (50 000 €) hankintaan, mikä voisi selittää pienen nousun lainauksessa (Kaavio 2 ja 3). Aineistorahan kasvu kutistui kuitenkin vuoden aikana 11 prosenttiin kaikkia koskeneen kaupungin budjettileikkauksen vuoksi. Lastenosaston uusi johtaja Markku Kesti aloitti työt joulukuussa. Karhuvuoren kirjasto muutti vuonna 2014 jälleen uusiin väistötiloihin sisäilmaongelmien vuoksi ja kirjaston vanhat kirjat poistettiin samalla (n. 13 000 kpl). Aineistoraha oli 10 prosenttia pienempi edellisvuoteen verrattuna ja Kotka sijoittui kaikkien kuntien vertailussa häntäpäähän. Vuonna 2015 tehtiin päätös Otsolan ja Tavastilan lähikirjastojen lakkauttamisesta vuodenvaihteessa. Lakkauttaminen tarkoitti isoja aineistopoistoja, jotka työllistivät henkilökuntaa paljon. Vuoden aikana Kotkan kirjastoilla oli lukuisia sulkuja, joista johtuen kaikki pisteet olivat eri syistä kiinni useita viikkoja. Myös aineistomäärärahaa oli 9000 € vähemmän kuin edellisvuonna ja pääkirjaston lastenosastolla poistettiin paljon lasten tietokirjoja.

Vuonna 2016 siirryttiin uuteen Koha-kirjastojärjestelmään, joka aiheutti jälleen kerran sulkuja ja viivästyksiä hankinnoissa. Vuoden alussa Tavastilan ja Otsolan lähikirjastot suljettiin, kun taas Karhuvuoren uusi, koulun yhteydessä oleva, kirjasto avattiin. Vuonna 2017 aloitettiin aineiston kellutus ja Karhulan kirjasto suljettiin sisäilmaongelmien vuoksi vuoden lopussa. Karhulan kirjasto siirtyi uusiin pienempiin väistötiloihin ja kirjaston kokonaiskokoelma pieneni 30 %. Karhulan kirjasto avattiin asiakkaiden käyttöön vasta maaliskuussa 2018. Kaavioista huomaa, että monien remonttien ja sulkujen jälkeen ei ole päästy takaisin samoihin lainalukuihin, vaan lainausluvut ovat lähes poikkeuksetta laskeneet joka vuosi.

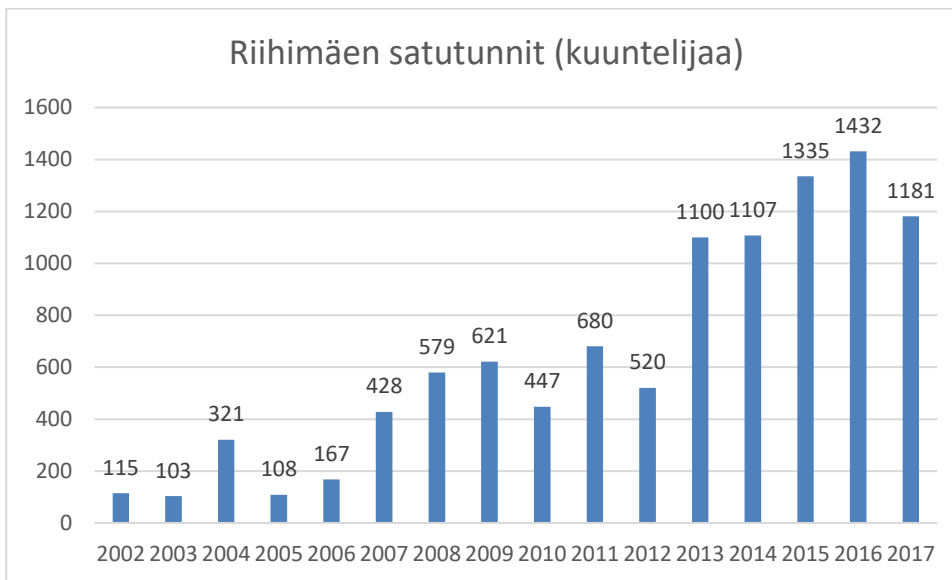
Riihimäen kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston tilastot ja toiminta

Riihimäen kirjastolta ei ollut saatavilla toimintakertomuksia, mutta lasten- ja nuortenosaston tilastoja ja toimintatietoja on kerätty jossain määrin vuodesta 2004 asti. Niiden perusteella nähdään, että vuonna 2004 Riihimäen lastenosaston lainamäärissä tapahtui suuri nousu. Irma Aarnio siirtyi lastenosastolle kirjastonhoitajaksi ja Arja Liutta oli tullut hieman aikaisemmin osastonjohtajaksi. Aarnio ja Liutta alkoivat yhdessä panostaa kirjavinkkaukseen. Vuonna 2006 aloitettiin uutena toimintana Lukudiplomipaketit, joita jaettiin 12 eri luokalle. Vuosina 2007–2013 kirjavinkkausta tehtiin ahkerasti ja sinä aikana luokkakirjastopakettit lisääntyivät. Koulujen luokkakäynnit vähentyivät, kun päiväkotiryhmien käynnit ja satutunnit lisääntyivät tuntuvasti. (Kaaviot 4. ja 5.)

Kaavio 4. Kirjavinkkauksen kuulijoiden määrä vuosina 2002–2018 kirjaston tilastojen perusteella.

*2017 kirjastojärjestelmän vaihdon aiheuttama sulkua (23.10.–5.11.2017) vaikutti kävijämääriin.

Kaavio 5. Satutuntien kuulijoiden määrä vuosina 2002–2018 kirjaston tilastojen perusteella.
*2017 kirjastojärjestelmän vaihdon aiheuttama sulku (23.10.–5.11.2017) vaikutti kävijämääriin.

Vuonna 2014 Irma Aarnio siirtyi lasten- ja nuortenosastonjohtajaksi ja Tiina Löfberg lasten- ja nuortenosaston kirjastonhoitajaksi. Aarnion ja Tiina Löfbergin kehittänyt Satusynttärit-hanke houkutteli paljon lapsia kirjastolle. Synttäreitä järjestettiin kahdeksan kertaa. Niihin kuului käsikirjoitettu ohjelma sisältäen mm. satujen lukua ääneen, askartelua, roolivaatteita, leikkejä, tanssia ja keppihevosratsastusta. Vuonna 2015 yksi virkailija jäi pois lastenosastolta, jolloin henkilökunta pieneni neljänneksellä ja palveluja piti karsia. Seuraava vuonna kirjastovirkailija Kristiina Tikka siirtyi työskentelemään lasten- ja nuortenosastolle kokoaikaisesti.

Vuonna 2017 Riihimäen koko kirjasto oli kiinni pidemmän aikaa kirjastojärjestelmän vaihdon takia (23.10.–5.11). Näin ollen lastenosasto ei ottanut syksyllä vastaan ohjattuja ryhmiä eikä kirjakasseja lähetetty. Myös lukudiplomisysteemistä karsittiin pois kirjastonhoitajan vinkkaus ja opettajan edellytettiin noutavan itse luokkansa kirjakassit kirjastolta. Aikaisemmin vinkkaaja oli vienyt kirjat mukanaan koululle. Vuonna 2018 Kulttuuripolku otettiin käyttöön ja se takaa kaikille kaupungin varhaiskasvatus- ja perusopetuspalveluiden piirissä oleville lapsille ja nuorille tasavertaisen mahdollisuuden paikallisen kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen. 2000-luvulla Riihimäen kaupunginkirjastolla toteutettiin lisäksi useampi yhteistyöhanke, jotka ovat Aarnion mukaan osaltaan syventäneet yhteistyötä ja vuorovaikutusta koulujen kanssa ja siten lisänneet lainausta. Kirjakisat-hankkeessa kouluille vietiin jääkiekkokassissa urheiluaiheisia kirjoja lainattavaksi ja ne myös vinkattiin samalla. Hankkeen päättyessä arvottiin kaikkien lukijoiden kesken urheiluaiheisia palkintoja (mm. ratsastuskypärä, rullaluistimet). Samoin hankkeen lopputapahtumassa oli kaksi huippu-urheilijaa, HPK:n hyökkääjä ja tennismestari, kertomassa urheilu-urastaan ja lukutottumuksistaan.

Suurhanke oli Muistihirvu 2006, joka toteutettiin yhdessä Hausjärven ja Lopen kunnankirjastojen kanssa. Kyseessä oli yhden lukuvuoden kestänyt tietokilpailuprojekti Sinikka ja Tiina Nopolan Risto Rappääjä ja Nuudelipää -kirjasta kaikkien kolmen kunnan neljäsluokkalaisille alkukarsintoineen ja loppukilpailuineen. Loppukilpailu nauhoitettiin ja televisioitiin erikoislähetysenä Riihimäen seudulle 11.5.2006 projektin takia yhden päivän ajaksi perustetulla paikalliskanavalla. Kilpailukysymyksistä, projektin ideoinnista ja toteutuksesta vastasivat kaikkien kolmen kirjaston lastenkirjastotyöntekijät, päävastuussa projektista oli Riihimäen kaupunginkirjasto. Kaikkien alueen koulujen lisäksi yhteistyökumppaneina olivat mm. televisioalan ammattilaiset, Riihimäen ammattioppilaitos ja Elisa Oyj/Tampereen Tietoverkko. Kilpailun suojelijoina toimivat Sinikka ja Tiina Nopola. Muita Riihimäen kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston hankkeita ja tapahtumia ovat olleet Ääneiden lukuseminaari vuonna 2004, Lasten runoraati vuonna 2006, Kuvakirjariihi vuonna 2007, Musiikkikirjaprojekti vuosina 2008–2009 sekä Yökyöpelit vuonna 2010 (musiikkiteatteriesitys, teatterityöpaja sekä kirjastonkäytön opetusta).

Hankekysely

Hankkeessa tehtiin kysely sekä Riihimäen että Kotkan opettajille, varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille. Kyselylomakkeessa oli lähinnä avoimia kysymyksiä liittyen kirjaston ja koulujen sekä päiväkotien yhteistyöhön kuten, mitä yhteistyö on, miten se ilmenee, kuinka usein sitä on ja miten sitä voisi parantaa. Vastaukset käsiteltiin anonyymisti. Koko kyselylomake löytyy liitteestä 1. Riihimäellä kysely lähetettiin sähköpostitse yhteensä 175 henkilölle ja vastauksia tuli 12 kpl. Kotkassa kysely lähetettiin sähköpostitse 364 henkilölle ja vastauksia tuli 11 kpl. Molemmissa tapauksissa vastausprosentti jäi alhaiseksi (Riihimäki noin 7 % ja Kotka noin 3 %), joten kyselyn perusteella ei voi tehdä mitään yleisiä johtopäätöksiä. Vastauslomakkeista sai kuitenkin jonkinlaista kuvaa siitä, miten koulut ja päiväkodit kokevat kirjastoyhteistyön. Kyselyä tehtäessä tuli jälleen esille opettajien saavutettavuuden vaikeus, sähköposti ei selvästikään ole tehokas tapa yhteydenottoon.

Riihimäen vastaajista kaikki olivat tyytyväisiä kirjaston nykyiseen toimintaan ja ainoita parannusehdotuksia olivat teemalliset tapahtumat ja kirjailijavieraat. Yksi vastaaja toivoi vielä lisää yhteistyötä, mutta lisäsi samalla olettavansa, että kirjasto on kiireisempi ja kuormittuneempi kuin koulu. Hän toivoikin kirjastolle lisää rahaa. Kirjaston palveluista kirjavinkkausta, kirjadiplomia ja kirjakasseja käytettiin eniten. Vastaajat kävivät kaikki säännöllisesti kirjastolla ryhmiensä tai luokkiensa kanssa, enimmillään kerran viikossa ja vähimmillään 2–4 kertaa lukuvuodessa. Lasten- ja nuortenosaston koettiin olevan hyvin viihtyisä ja henkilökunnan mukavaa ja ammattitaitoista. Yksi vastaaja kommentoikin: ”Olemme erittäin tyytyväisiä kirjaston palveluihin”.

Kotkan vastauksissa oltiin myös tyytyväisiä kirjaston palveluihin, mutta niitä toivottiin enemmän ja erityisesti koulun tai päiväkodin tiloissa. Lähes jokaisessa vastauksessa korostettiin, että kirjastolle on vaikea tulla etäisyyksien takia. Vastaajat kävivätkin keskimäärin kirjastossa epäsäännöllisesti vain noin kaksi kertaa vuodessa. Kirjastoauto sai kehuja palveluistaan ja osaavasta henkilökunnasta. Yksi vastaaja sanoi käyvänsä 4–6 oppilaan kanssa kirjastoautossa joka viikko. Jotkin vastaajista sanoivat vasta tämän kyselyn kautta kuulevansa ensimmäistä kertaa kirjaston kaikista palveluista ja näin ollen toivoivat kirjastolta aktiivisempaa yhteydenottoa ja palveluiden esilletuomista. Lukudiplomiin toivottiin päivitystä, kuten teemakirjallisuutta sekä luokkakirjasarjoja, jotta koko luokka voisi lukea samaa kirjaa. Kirjavinkkausta haluttaisiin myös kaikille luokille. Lisäksi Karhulan kirjaston aukioloajat koettiin liian suppeiksi.

Päiväkotien ja koulujen sijainti suhteessa kirjastoihin

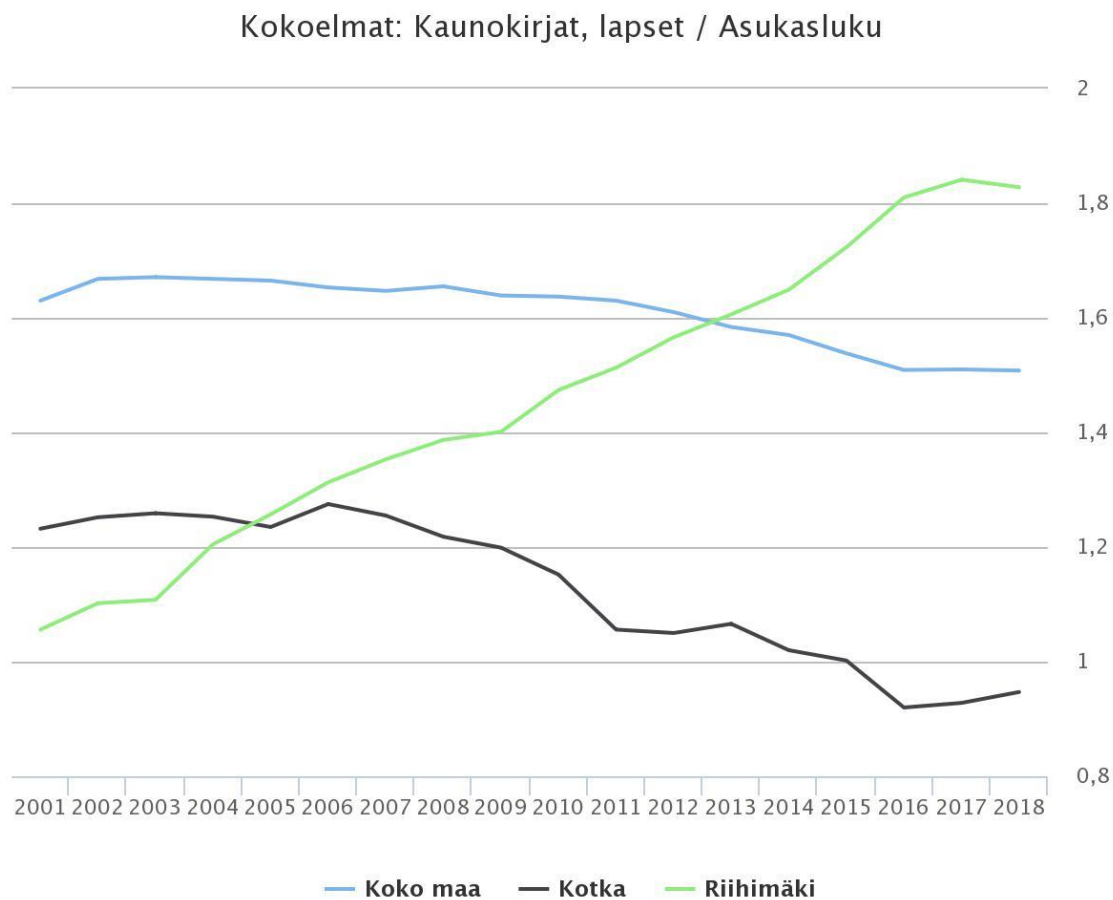
Riihimäellä päiväkodit ja koulut ovat suurimmaksi osaksi kirjaston lähellä ja sinne on helppo tulla. Henkilökunnan mukaan kouluilla ja päiväkodeilla on mahdollisuus saada maksuton koulu- ja varhaiskasvatusryhmälippu, jolla on rajoitukseton matkustusoikeus Riihimäen kaupunkiliikenteessä. Riihimäki on kooltaan Kotkaa noin puolet pienempi ja siellä asutus on keskittetympää. (Liitteet 5. ja 6.)

Kotkassa kirjastojen sijainti ei kaiken kaikkiaan ole optimaalinen päiväkoteihin ja kouluihin nähden. Karhulassa ja Karhuvuoressa kirjaston lähellä on enemmän päiväkoteja ja kouluja kuin Kotkansaarella, jossa viime vuosina on suljettu paljon päivähoitopaikkoja. Kirjastoauto Ilonalla on 83 pysäkkiä. Kyselyn mukaan monet koulut ja päiväkodit kokevatkin kirjastoon tulemisen ongelmallisena ja toivoisivat kirjaston käyvän mieluummin heidän luonaan. Kotkassa alle 7-vuotiaat lapset matkustavat ilmaiseksi yhden maksavan asiakkaan seurassa. Kotkan henkilökunnan mukaan Kulttuuripolkua varten on ollut rahaa varattuna bussikuljetuksiin, mutta viime vuosina rahaa ei ole löytynyt edes kaikkiin näihin matkoihin.

Lasten- ja nuortenosastojen kokoelmat ja poistot vertailussa

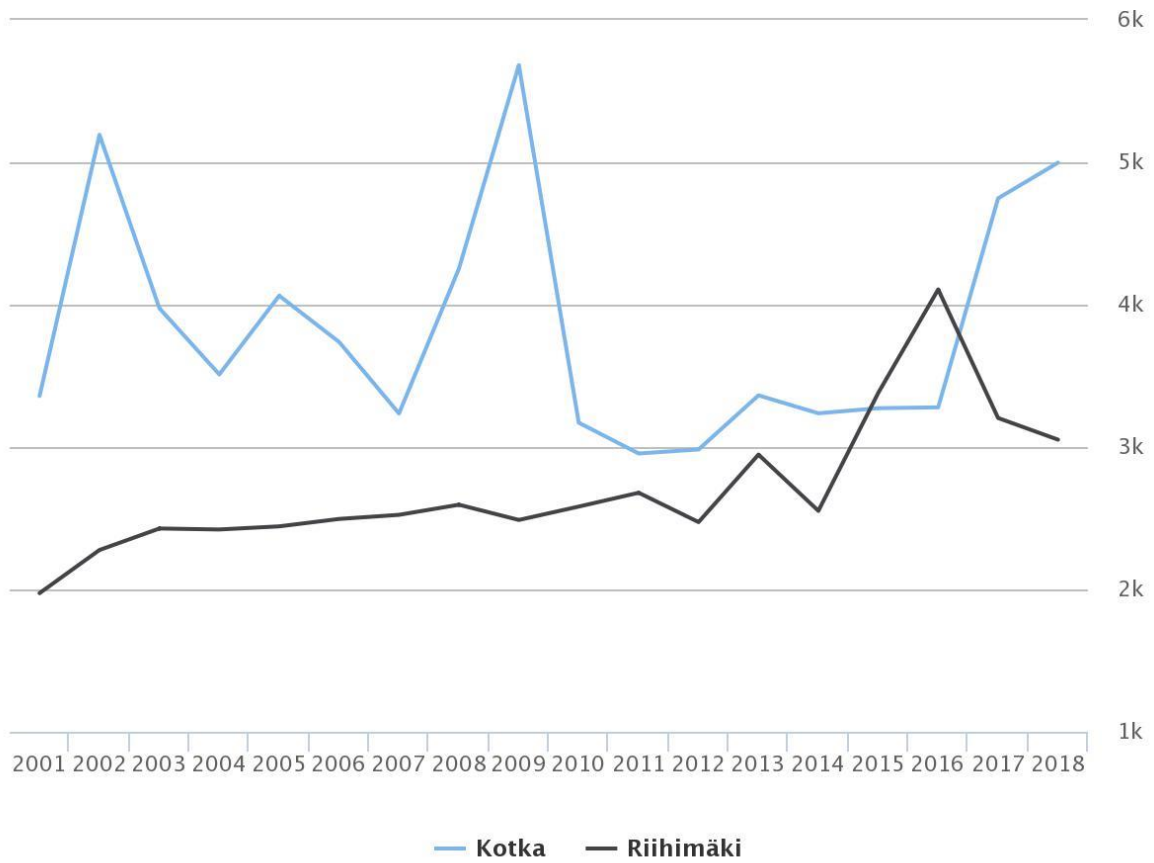
Riihimäellä on yksi kirjasto, kun taas Kotkan kaupunginkirjastoon kuuluu tällä hetkellä kolme toimipistettä ja kirjastoauto. Näin ollen voisi olettaa, että Kotkassa olisi isommat tai edes yhtä suuret kokoelmat kuin lähes puolta pienemmällä Riihimäellä. Asukasmäärään nähden Riihimäen kokoelmat ovat kuitenkin olleet vuodesta 2004 asti huomattavasti suuremmat Kotkan kokoelmiin verrattuna (Kaavio 6.). Kotkassa hankitaan kappalemäärinä lähes aina enemmän kirjoja kuin Riihimäellä (Kaavio 7.), mutta Riihimäen lasten- ja nuortenkokoelmat ovat silti myös kappalemääriltään olleet vuodesta 2014 eteenpäin Kotkan kokoelmia suurempia. (Kaavio 8.) Tätä selittää mm.

erot poistoissa. Kotkassa on poistettu paljon aineistoa ja Riihimäellä puolestaan poistojen tekeminen on vähäistä. Kuten kaaviosta 6 näkyy, vuonna 2018 Riihimäellä on asukasmäärään nähden lähes kaksi kertaa suuremmat lasten kaunokirjallisuuden kokoelmat kuin Kotkalla. Alla kaaviossa 6 on esimerkkinä lasten kaunokirjallisuuden kokoelma, mutta lasten tietokirjallisuudessa tilanne on sama.

Kaavio 6. Lasten kaunokirjallisuuden kokoelmat asukaslukuun nähden. (tilastot.kirjastot.fi)

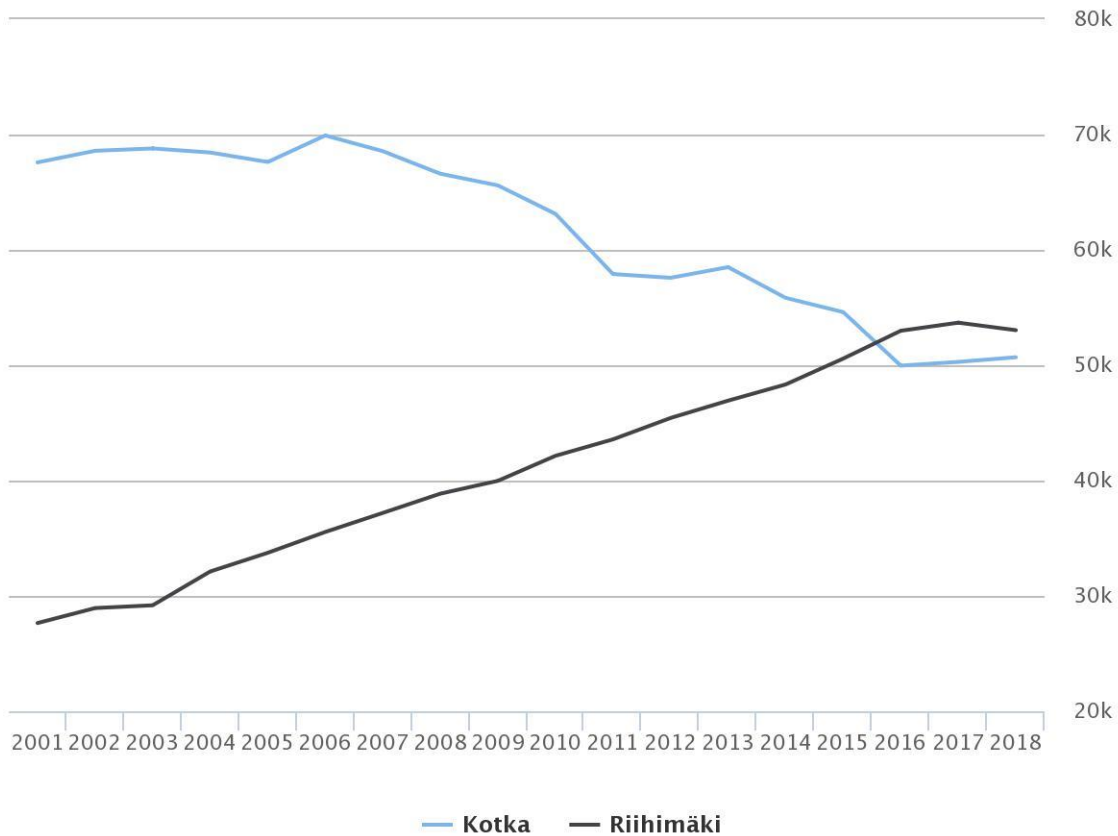
Hankinnat: Kaunokirjat, lapset

Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Kaavio 7. Lasten kaunokirjallisuuden hankinnan kappalemäärät. (tilastot.kirjastot.fi)

Kokoelmat: Kaunokirjat, lapset

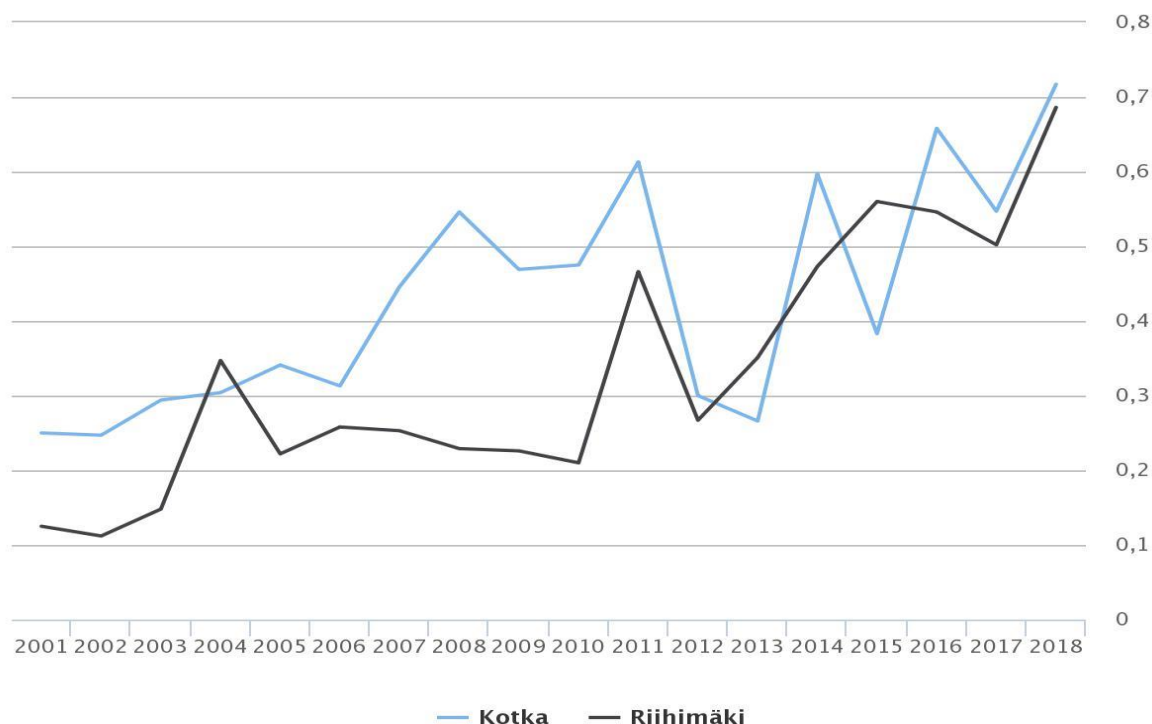

Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Kaavio 8. Lasten kaunokirjallisuuden kokoelmat kappalemäärinä. (tilastot.kirjastot.fi)

Tilastokeskuksella ei ollut saatavilla eriteltyä poistotilastoa lasten- ja nuortenaineistolle ja näin ollen taulukossa on kuvattuna koko kirjaston poistot. Kaaviosta 9 näkee, että Kotkassa on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (vuodet 2004, 2013 ja 2015) poistettu vuosien aikana enemmän aineistoa asukalukuun nähden kuin Riihimäellä. Vuosien 2017–2018 välillä Riihimäen poistoluvut ovat kuitenkin olleet nousussa. Irma Aarnio kertoo, että koska Riihimäen kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosastolla työskentelee vain kolme vakituista työntekijää ja lainausluvut ovat valtakunnallista huippua, on asioita priorisoitava ja siksi poistoja on tehty isommin vasta, kun kaikkein tärkeimmältä eli asiakaspalvelulta ehditään. Hyllytyksen yhteydessä rikkinäisiä kirjoja poistetaan tarpeen mukaan. Kesällä on ollut paremmin aikaa poistoihin. Riihimäellä on myös erilainen varastointipolitiikka kuin Kotkassa. Varastosta lainataan päivittäin kirjoja paitsi omille asiakkaille myös lähikirjastoihin ja kimpपालaiset sanovatkin: "Mitä ei Riihimäen varastosta löydy, sitä ei tarvitsekaan löytyä". Aarnio kertoo, että "syksyllä 2019 tapahtui myös ainutlaatuista, kun Riihimäen kaupunginkirjaston varasto avattiin yleisölle eli se on nykyään täysin tasavertainen lainausosasto ollen avoinna samoin kuin muukin kirjasto".

Poistot / Asukasluku

Lähde: tilastot.kirjastot.fi

Kaavio 9. Koko kirjastojen poistoluvut suhteessa asukaslukuun. (tilastot.kirjastot.fi)

Kotkassa **poistoja** on tehty aina säännöllisesti. Toimintakertomuksissa tulee esille, että vuosien 2006–2018 välillä tapahtuneiden useiden remonttien ja muuttojen takia aineistoa on jouduttu poistamaan paljon muun muassa lasten- ja nuortenosastolta. Esimerkiksi Karhuvuoren ja Karhulan kirjastojen muuttaessa pienempiin (jopa puolet pienempiin) väistötiloihin on aineistoa poistettu reilusti. Kokoelman pienentymisen lisäksi poistojen teko on Kestin mukaan työllistänyt henkilökuntaa paljon ja näin ollen vienyt aikaa ja resursseja muusta lasten- ja nuortenosaston toiminnasta. Kesti aloitti myös vuonna 2014 lasten- ja nuortenosastolla kuvakirjojen tarkastamisen niiden palautuksen yhteydessä.

Hankkeessa tarkasteltiin Kotkan ja Riihimäen kirjastojen tiettyjen lasten- ja nuortenosaston kirjojen kappalemääriä. Vertailussa oli 74 kirjaa, joihin sisältyi kuvakirjoja, helppolukuisia, tietokirjoja, nuorten romaaneja sekä nuorille aikuisille suunnattuja romaaneja. Vertailtavia kirjoja oli lisäksi valitsemassa Kotkan kirjaston lastenosaston johtaja Markku Kesti. Vertailuun valikoitui suosittuja kirjoja sekä satunnaisia kirjoja eri ikäluokkien kirjallisuudesta. Kirjastojen välinen lastenkirjavertailu toi esille sen, että yllättävän monessa tapauksessa Riihimäen kirjastolla on joko yhtä monta kappaletta kyseistä kirjaa tai jopa useampi kappale Kotkan kirjastoon verrattuna. Huomattava ero tulee esille erityisesti nuorille aikuisille suunnatussa kirjallisuudessa, jossa tarkastelluista kirjoista noin kolmessa neljästä Riihimäen kirjastolla oli yhtä suuret tai suuremmat kappalemäärät kuin Kotkan kirjastolla. Molemmissa kunnissa yläkoulu- ja lukioikäisille suunnattu aineisto on eroteltu muusta lastenaineistosta omalla osastotunnisteella. Koko kirjamäärästä noin kolmasosassa Riihimäen kirjastolla oli yhtä monta tai enemmän kappaleita kuin Kotkan kirjastoilla. Koko kirjalista on liitteestä 7.

Lasten- ja nuortenosastojen henkilökunta vertailussa

Riihimäen kirjastolla lasten- ja nuortenosaston henkilökunta on pysynyt suhteellisen samanlaisena vuodesta 2004 asti. Riihimäellä lasten- ja nuortenosaston henkilökuntavahvuus on neljä, mutta koska yksi toimi ei ole saanut täyttölupaa, työskentelee osastolla vain kolme henkilöä. Osastolla on siis yhden kirjastovirkailijan henkilöstövaje. Hyllytys- ja päivystysapua saadaan kuitenkin aikuistenosastolta tarvittaessa ja osastolla on melkein koko ajan ollut käytössään myös työllistetty.

Aarnio kertoo, että koska Riihimäen kaupunginkirjasto on valtakunnallista huippua lasten ja nuorten lainaustilastoissa, lienee selvää, että osastolla on aika ajoin hyvin kiireistä ja asioita on koko ajan priorisoitava. Irma Aarnio kuuluu osastonjohtajana kirjaston johtoryhmään ja osallistuu myös kaupungin esimiestilaisuuksiin. Tiina Löfberg on jäsenenä kirjaston tapahtumatiimissä ja Kristiina Tikka kuluvaan vuonna osaston edustajana kirjaston kehittämissä. Mutta koska lasten- ja nuortenosaston suosio on valtava, osastolaiset panostavat enemmän oman osastonsa toimintaan ja asiakkaiden palvelemiseen kuin koko kirjastoon.

Henkilökunnan mukaan kirjastoon tulisi vierailemaan enemmänkin kouluryhmiä, mutta koska osastolla on opastamassa vain Aarnio ja Löfberg, ei kaikkia tulokkaita voida ottaa vastaan siinä aikataulussa kuin ryhmät haluaisivat. Lasten- ja nuortenosasto pitää varsinaisia tiimikokouksia yleensä 2–3 kertaa vuodessa. Koska osaston henkilökunta on pieni ja kiirettä riittää, sovitaan monet asiat nopeasti ”hyllyjen välissä”. Viikoittain pidetään koko osaston välillä työhuoneessa myös useampi vartin mittainen pikapalaveri. Näin saadaan nopeasti ja helposti välitettyä ajankohtaista infoa kaikille ilman kankeaa kokoustaamista. Sisätöitäkin tehdään ”tiskissä”, eli lastenosaston asiakaspalveluvuorossa. Lasten- ja nuortenosastolla ei järjestetä mitään isoja tapahtumia satutuntien ja satunnaisten askartelun lisäksi, mutta osastolla osallistutaan kyllä laajasti koko kirjaston isoihin tapahtumiin kuten Ihan pihalla ja Taiteiden yö. Askartelujen valmisteluun kuluu paljon aikaa ja siihen osallistuvat kaikki osastolla työskentelevät.

Kotkassa lasten- ja nuortenosaston henkilöstö on muuttunut eri toimipisteissä useita kertoja 2000-luvun alusta asti ja uusien henkilöiden perehdyttämiseen on käytetty paljon aikaa ja resursseja. Kotkan kirjaston kaikissa sivukirjastoissa ei myöskään ole ollut henkilökuntaa, joilla olisi lastenkirjallisuuden erikoisosaamista. Kotkan pääkirjasto on ainoa toimipiste, jossa on aina työskennellyt lasten- ja nuortenkirjastotyöhön erikoistuneita kirjastovirkailijoita ja kirjastonhoitajia. Lasten- ja nuortenosaston henkilökuntaa kuuluu lastentiimin lisäksi myös mm. tapahtumatiimiin, johtotiimiin ja kokoelmatiimiin. Markku Kesti on myös kirjastoauto Ilonan esimies ja hän tekee myös paljon kirjaston yleiseen kehittämiseen liittyvää työtä. Kotkan pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolla on säännölliset kuukausittaiset palaverit. Vinkkauksia ja kirjalaatikoita näyttää olevan Kotkassa suhteessa ikäluokan kokoon vähemmän kuin Riihimäellä. Kotkassa on perinteisesti panostettu tapahtumien järjestämiseen.

Lasten- ja nuortenosastojen palvelut vertailussa

Riihimäellä **lukudiplomi** on niin sanotusti kirjastovetoinen. Kirjasto toimittaa lukudiplomikirjat kouluille kirjakasseissa ja seuraa niiden edistymistä. Kirjat jäävät luokkaan ja luokissa merkitään erikseen kirjoja lainaavien lasten nimet lainakuittiin ja nämä lainat merkitään kirjastolla lainatilastoihin. Näin Riihimäellä tulee kirjakasseista moninkertaiset lainamäärät Kotkaan nähden. Kotkassa kirjat lainataan opettajan yhteisökortille ja niille annetaan normaalia pidempi laina-aika. Riihimäellä kirjasto palkitsee muun muassa lukeneimmat lukudiplomiluokat. Esimerkiksi vuonna 2016 voittaja oli Eteläisen koulun 1C-luokka, joka oli lukenut 429 kirjaa. Palkinnoksi kaikki luokkalaiset saivat oman Oppi ja ilo -pelin.

Kotkassa **lukudiplomi** on puolestaan ns. opettajavetoinen. Kirjasto tarjoaa kouluille Villi Rillin lukudiplomin suoritettavaksi ja sen suorittaminen jää opettajan vastuulle. Kotkassa lukudiplomikirjoja ei ole riittävästi, että kirjalaatikat voitaisiin koota yksin niistä. Lukudiplomin suorittaminen saattaa siis vaatia kirjastokäyntejä vapaa-aikana ja tämä voi olla ongelma niille lapsille, jotka asuvat kaukana kiinteästä kirjastosta tai joilla ei ole omaa kirjastokorttia. Koska kirjoja on vähän, ovat opettajat henkilökunnan mukaan kokeneet sen suorittamisen hankalaksi, koska kaikille luokkalaisille ei riitä samoja kirjoja. Lukudiplomin suorittaminen jää opettajan varaan. Kirjasto ei seuraa eikä palkitse lukudiplomin suoritusta, eikä kirjastolla näin ollen ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon lukudiplomia käytetään kouluissa. **Kirjavinkkausta** Kotkassa tekevät vain tietyt henkilöt, eivätkä kaikki lasten ja nuorten parissa työskentelevät. 2000–2013 välillä vinkkaajia on ollut yhdestä kahteen vaikka lasten- ja nuortenkirjastotyötä on tehnyt yhteensä kuusi henkilöä. Kotkassa kaikki vinkkaajat myös lukevat itse kirjat ja tekevät niistä omat vinkkinsä, mitä pidetään laadullisena palveluna. Tämä tarkoittaa sitä, että vinkkaajat lukevat keskenään samoja kirjoja.

Riihimäellä Aarnio ja Löfberg lukevat etukäteen vinkkaamansa kirjat ja laativat niistä itselleen ja ”omaan suuhunsa sopivat” kirjavinkit. Aarniolla on mahdollisuus tehdä etätöitä työmatkoillaan junassa. Hän lukee silloin paljon muitakin lasten- ja nuortenkirjoja ja kirjoittaa niistä vinkkejä kirjaston kotisivuille, Kirjariihen

(<https://www.riihimaki.fi/kirjasto/kirjoista-kirjallisuudesta/kirjariihi/>) sekä jakaa näitä vinkkejä samalla myös kollegoilleen tiedoksi uutuuskirjoista. Aarnion mukaan tämä liittyy osaston avoimuuden periaatteeseen: kaikki tieto jaetaan tasapuolisesti. Aarnio ja Löfberg tekevät tiivistä ja avointa yhteistyötä koululuokkien kirjavinkkausten suhteen; keskustelevat ja jakavat koko ajan tietoa lukemistaan kirjoista, mutta luokkien kirjavinkkaustuntien kirjojen lukemisesta ja niihin liittyvistä kirjallisista vinkkiteksteistä molemmat vastaavat itsenäisesti. Riihimäellä kysytään paljon kirjoista myös hyllyjen välissä. Heidän mukaansa ”On hyvä olla paljon infoa uutuuskirjoista, niin hoksaa paremmin, mitä kirjaa tai kirjasarjaa asiakas etsii. Näissä päivittäin toistuvissa ex tempore -tilanteissa auttaa myös kollegoilta saatu kirjainfo”.

Riihimäellä **kirjavinkkauksilla** tavoitetaan suurempi osa perusopetusikäisistä kuin Kotkassa. Lähes kaikki vuosiluokat 1–9 sekä esikouluryhmät on vinkattu Riihimäellä vuodesta 2004 asti. Aina vuoteen 2015 asti vinkkauksia tehtiin myös kouluilla, mutta henkilökunnan vähenemisen jälkeen kaikki vinkkaukset tehdään nyt kirjastolla. Riihimäki tarjoaa aktiivisesti vinkkauksia useammalle vuosiluokalle kuin Kotka. Kestin mukaan Kotkassa vinkkaajien lukumäärä on jo vuosikausia ollut liian alhainen ja nykyisen kolmen vinkkaajan lisäksi tarvittaisiin vielä kaksi lisää kattamaan kaikki Kotkan koulut. Kirjavinkkausta pitäisi tehdä Kestin mukaan myös ensimmäiselle ja toiselle luokalle. Vinkkausta tulisi harrastaa enemmän myös jalkautumalla asiakkaiden sekaan kirjastotilaan ja samalla herättää lasten mielenkiintoa lukemiseen. Tällä hetkellä Karhuvuoren kirjastossa ja kirjastoautossa ei ole käytettävissä kirjavinkkareiden sisällöntuntemusta.

Satutunneilla on molemmissa kirjastossa sama perusidea, jossa lapsille luetaan satuja kirjastolla noin 45 minuutin ajan. Kotkassa kirjastojen satutunneilla on henkilökunnan mukaan kuitenkin viime vuosien aikana ollut kaiken kaikkiaan vähän kävijöitä ja Riihimäellä satutunnit ovat puolestaan olleet erittäin suosittuja. Kotkan pääkirjaston satutunneilla ei yleensä ole muuta ohjelmaa kuin sadun lukeminen. Lisäksi tunnille on suositeltu ikäraja, mikä osaltaan rajaa osallistujamääriä. Riihimäen satutunnit ovat suosittuja ja niissä on monipuolinen sisältö. Tunneille ei ole ikärajaa ja sadun lisäksi lapsille on tarjolla muun muassa askartelua. Houkuttimena toimii myös satupassi, johon lapset keräävät tarroja.

Riihimäellä **Kulttuuripolku** on kirjaston osalta Kotkan vastaavaa kattavampi ja se tarjoaa erilaista ohjelmaa seitsemälle eri ikäluokalle (1-3 luokkalaisille sekä 6-9 luokkalaisille). Kulttuuripolkuun sisältyy muun muassa johdatusta kirjaston palveluihin, kirjastokäytön opetusta, kirjavinkkausta ja tiedonhaunopetusta. Kotkassa kulttuuritoimijoiden kanssa on sovittu, että kirjasto tarjoaa ohjelmaa kahdelle ikäluokalle, esikoululaisille ja 4. luokkalaisille. Kulttuuripolun ohjelmaan kirjastossa kuuluu pienemmille pedagoginen nukketeatteri ja kirjastokäytön opetusta sekä koululaisille kirjavinkkausta ja tiedonhaun opetusta.

Molempien kirjastojen henkilökunnan mukaan kirjoille altistamisen on todettu lisäävän lukemista ja lainausta. **Kirjalaatikoita tai -kasseja** lähetetäänkin kummassakin kirjastossa säännöllisesti kouluihin ja päiväkoteihin. Riihimäellä neuvolat ja seurakunnan kerhot käyvät lainaamassa kirjakasseja kirjastolta. Kotkassa on ollut suunnitteilla uusien yhteistyötahojen etsiminen koulujen ja päiväkotien lisäksi. Yleisesti kirjalaatikoista tai -kasseista ei ole vertailukelpoisia tilastoja vuosien varrelta.

Kirjastojen **verkkosivut** eroavat myös toisistaan. Kotkan kirjaston palveluista löytyy tietoa sekä kaupungin verkkosivuilta että verkkokirjastosta, josta löytyy mm. lukudiplomilistat. Sen lisäksi Kotkan kirjastolla on ollut käytössä vuodesta 2016 asti Peda.net -verkko-oppimisympäristö (<https://peda.net/kotka/kkk>), johon liittyminen oli osa Kaikki irti koulu yhteistyöstä -hanketta. Kotkan kaupunginkirjaston koulu yhteistyön sivuilla kirjasto tarjoaa kouluille materiaalia lukemaan innostamisen, kirjastonkäytön, tiedonhankinnan ja informaatiolukutaidon opetuksen tueksi. Peda.net on suunnattu kouluille ja opettajille. Sivusto sisältää täytettäviä lomakkeita ja se on suojattu kirjautumisella, jotta välttyttäisiin roskapostilta. Verkkopalveluun kirjautuminen on nopeaa ja sen voi tehdä kuka tahansa, esimerkiksi oppilaiden vanhemmat (<https://peda.net/:login>). Riihimäellä kirjaston palvelut löytyvät kirjaston verkkosivuilta. Sivuilla on oma osio, mistä löytyy kaikki kirjaston palvelut kouluille ja varhaiskasvatukselle, kuten kulttuuripolku ja lukudiplomit. Sivusto ei vaadi kirjautumista. Irma Aarnio kertoo, että Riihimäen kirjaston kotisivuilla näkyikin sama avoimuuden periaate, mikä on esillä heidän kaikessa toiminnassaan.

Kotkan kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston tulevaisuuden suunnitelmat

Kotkan kaupunginkirjastolla on otettu tavoitteeksi lasten- ja nuortenosaston toiminnan kehittäminen ja sitä kautta lasten ja nuorten aineiston lainamäärien nostaminen. Raportissa on tullut esille eroja Riihimäen ja Kotkan kirjastojen lasten- ja nuortenosaston toiminnassa ja palveluissa, joita Kotkassa voidaan hyödyntää tulevaisuudessa. Esimerkiksi Riihimäen lasten- ja nuortenosastolla on toimiva yhteistyö koulujen ja päiväkotien kanssa. Tämä perustuu siihen, että Riihimäellä ammattitaitoinen henkilökunta on vuodesta toiseen voinut tehdä pitkäkestoista yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Riihimäellä on 2000-luvulla käyty paljon kouluilla ja päiväkodeilla esimerkiksi vinkkaamassa kirjoja ja esittelemässä kirjaston palveluja. Tässä pitkäkestoinen laadukas panostus yhteistyöhön ja resurssien kohdentaminen on kantanut hedelmää senkin jälkeen, kun koululla käyntejä on pitänyt vähentää.

Markku Kestin mukaan Kotkan tavoitteena on kehittää koulu yhteistyötä ja jalkautua tulevaisuudessa enemmän kouluihin ja päiväkoteihin. Hankekyselyn palautteen perusteella on selvää, että monet opettajat ja varhaiskasvatuksen työntekijät toteavat kirjastolle tulemisen hankalaksi etäisyyksien takia. Näin ollen tavoitteena tulisi olla lisätä käyntejä kouluissa ja päiväkodeissa huomattavasti. Kotkassa kontaktien luominen on ollut haastavaa henkilökunnan jatkuvien muutosten takia, mutta tavoitteena on pitää yhteyttä kouluihin säännöllisesti ja pitkäjänteisesti. Lisäksi toiveena olisi Riihimäen esimerkin mukaisesti lisätä yhteistyötä muun muassa neuvoloiden ja seurakunnan kerhojen kanssa.

Hankkeessa tuli esille selkeät erot kahden kirjaston kokoelmissa ja yksittäisten teosten kappalemäärissä. Kotkassa on lisätty uutuuskien ja suosittujen kirjojen tilausmääriä, minkä toivotaan lisäävän lainamääriä. Kotkassa on ollut 2000-luvun alkupuolella valtakunnallisesti keskiarvoa pienemmät aineistomäärärahat, mikä näkyy tämän hetkessä kokoelmassa. Riihimäen kirjaston lukudiplomikirjojen kappalemäärät ovat suuremmat kuin Kotkassa. Lukudiplomikirjojen runsas määrä helpottaa diplomin tarjoamista ja suorittamista. Lukudiplomikirjapakettien kokoamista helpottaa vain niille kirjastosta omistettu tila. Kotkan kirjastolla on kuitenkin tähän tilanteeseen vielä matkaa.

Kesti kertoo, että pääkirjaston lasten- ja nuortenosasto siirtyy ensi vuoden aikana toisesta kerroksesta ensimmäiseen kerrokseen, jossa on tarkoituksenmukaisemmat tilat. Tavoitteena olisi saada enemmän tilaa aineistolle sekä mahdollisesti jakaa osastoa erillisiin tiloihin, kuten esimerkiksi pelihuoneeksi ja nuortentilaksi. Lisäksi, Riihimäen inspiroimana, Kotkan kirjaston satuhuone olisi tarkoitus ottaa käyttöön avoimeksi leikkitilaksi, mikä houkuttelisi lapsiperheitä tulemaan kirjastolle useammin. Myös satutuntien kehittämistä pääkirjastolla on jatkettava ja löydettävä uusia vetonauloja. Kotkassa on ollut jo tämän vuoden aikana kokeilussa mm. liikunnalliset satutunnit päiväkotien tiloissa. Kokeellisia satutunteja pyritään tekemään jatkossa enemmänkin. Riihimäellä satutunneilla mm. askarrellaan ja kerätään tarroja satupassiin. Satupassi onkin hauska idea, joka voitaisiin ottaa helposti käyttöön myös Kotkassa.

Kotkassa Kulttuuripolun ja kirjavinkkausten kattavuus ei ole Riihimäen luokkaa. Pedagoginen informaattikko Marika Jussila siirtyy vuoden 2020 loppupuolella tekemään enemmän lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Lisäksi vuoden 2020 alussa pääkirjaston lasten- ja nuortenosaston avoinna ollut kirjastonhoitajan toimi saa uuden henkilön. Auto-osaston uuden kirjastovirkailijan tehtävään on valittu lastenkirjastotyötä ja kirjavinkkausta osaava henkilö. Toiveena onkin, että näiden henkilöstömuutosten kautta pystyttäisiin laajentamaan lasten- ja nuortenosaston toimintaa ja tekemään kirjavinkkauksia enemmän ja useammalle luokkaryhmälle. Vuonna 2020 on suunnitteilla myös uusi lukudiplomi, joka toteutetaan opinnäytetyönä. Uudessa diplomissa pyritään ottamaan huomioon opettajien toivoma ilmiölähtöisen opetuksen huomioiminen, mikä toivottavasti lisää opettajien intoa lukudiplomin suorittamiseen.

Päätäntö

Riihimäen kaupunginkirjasto ja Kotkan kaupunginkirjasto eivät ole toimintaympäristöiltään ja toimintatavoiltaan yhteneväisiä eikä niitä näin ollen voi suoraan verrata toisiinsa. Riihimäellä on yksi kaupunginkirjasto ja Kotkassa on vuosien aikana toiminut yhteensä viisi kirjastoa ja yksi kirjastoauto. Lisäksi maantieteellisesti Kotka on isompi alue ja asutus on hajautetumpaa verrattuna Riihimäkeen. Ikä- ja koulutusjakaumat ovat kuitenkin molemmissa

kaupungeissa hyvin samanlaisia, edellä mainituista eroista huolimatta, eivätkä ne näin ollen vaikuta kirjaston lainamäärien eroihin olennaisesti.

Raportissa keskityttiin molempien kaupunkien lasten- ja nuortenosastojen toimintaan, joka on hyvin samanlaista sekä tavoitteiltaan että palveluiltaan. Raportin tärkeimpänä tietolähteenä toimivat henkilökunnan haastattelut, joista sai paljon tärkeää tietoa lasten- ja nuortenosastojen tarjoamista palveluista ja niiden toteuttamisesta sekä koulujen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Haastattelut perustuvat monissa asioissa ihmisten muistiin ja Kotkassa olikin haasteena se, että henkilökunta on vaihtunut paljon 2000-luvulla. Näin ollen ei aina ole ollut saatavilla ensikäden tietoa lasten- ja nuortenosaston toiminnasta. Myös kirjastojärjestelmien vaihdot ovat aiheuttaneet vanhempien tilastojen katoamista. Haastattelujen ja tilastojen lisäksi käytössä on ollut molempien kirjastojen omia raportteja sekä toimintakertomuksia.

Hankkeen tavoitteena ei ollut tieteellinen tutkimus vaan raportti, jonka kautta saataisiin selityksiä Kotkan kaupunginkirjaston lasten ja nuorten aineiston lainausmäärien laskuun viime vuosien aikana. Selityksiä etsittiin vertaamalla Kotkan kirjaston lasten- ja nuortenosaston toimintaa Riihimäen kaupunginkirjaston vastaavaan toimintaan. Yksi huomattava ero kirjastojen välillä on se, että Riihimäellä on keskitytty tiettyihin palveluihin ja tehty se hyvin. Riihimäellä on tehty suuri työ muun muassa kirjavinkkauksessa, Kulttuuripolun tarjonnassa sekä lukudiplomin tarjoamisessa kouluille. Edellä mainittuja palveluja tehdään Riihimäellä useammalle ikäryhmälle kuin Kotkassa. Lisäksi Riihimäellä on onnistuttu satutuntikonseptin kehittämisessä. Riihimäellä on saatu tehdä samalla ydinporukalla lasten- ja nuortenkirjastotyötä jo pitkään ja kirjaston lainatilastoissa tulee näkyviin tämän pitkäkestoisen työn tulokset. Kirjalaatikoiden ja -kassien tilastointitavassa on kuntien välillä selvä ero, mikä selittää osaltaan lainamäärien eroa.

Kotkassa on puolestaan ollut paljon vastoinkäymisiä sekä henkilöstömuutosten että remonttien takia. Nämä ovat osaltaan työllistäneet paljon henkilökuntaa ja vaikeuttaneet lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Kirjastojen sulkujen ja remonttien takia tehdyt aineistopoistot ovat lisäksi pienentäneet kirjaston kokoelmia. Kotkalla on pienemmät lasten- ja nuortenaineistot kuin asukasmäärältään melkein puolta pienemmällä Riihimäellä. Riihimäellä on keskitytty lukemista edistävään toimintaan, kun Kotkassa on tehty laaja-alaisemmin lastenkirjastotyötä. Kotkassa kouluyhteistyö ei ole aiemmin ollut myöskään yhtä säännöllistä ja tehokasta kuin Riihimäellä.

Markku Kestin mukaan hanke on ollut hyödyllinen Kotkan pääkirjaston lasten- ja nuortenosastolle. Hankkeen kautta lasten- ja nuortenosasto on saanut sellaisia kehitysideoita omaan toimintaansa, joiden avulla lainamääriä pyritään nostamaan. Joitakin muutoksia aletaan tehdä jo vuonna 2020, jotkin muutokset vievät enemmän aikaa. Lisäksi lasten- ja nuortenosasto on pieni osa koko kaupunginkirjaston lasten ja nuorten palveluja ja kehittämistyö on pystyttävä jalkauttamaan kaikille kirjastotoiminnan tasoille ja kaikkiin kirjaston toimipisteisiin.

Lähdeluettelo

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. <https://tilastot.kirjastot.fi/>

Taulukot:<https://visualisointi.kirjastot.fi/tilastot/#!/fi/kartta/Asukasluku/perus/%5B%22Koko%20maa%22%5D/20/kunta/non/1999/off/Valitse%20kunta/%5B%5D/%5B%5D/1999/off/%5B%5D>

Kuntien avainluvut vuonna 2018. Tilastokeskus.

<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=SSS>

Väestöliitto. Kokonaishedelmällisyysluku maakunnittain 2004-2014.

http://www.stat.fi/til/synt/2014/synt_2014_2015-04-14_tau_001_fi.html

Toimintakertomus 2015 Kotkan kaupunginkirjasto.

<https://docplayer.fi/amp/32215512-Toimintakertomus-kotkan-kaupunginkirjasto.html>

Toimintakertomus 2014 Kotkan kaupunginkirjasto.

<https://docplayer.fi/7928171-Toimintakertomus-2014-kotkan-kaupunginkirjasto.html>

Toimintakertomus 2013 Kotkan kaupunginkirjasto.

<https://docplayer.fi/2268154-Toimintakertomus-2013-kotkan-kaupunginkirjasto.html>

Kotkan kaupunginkirjaston Toimintakertomukset 2006-2012.

Niteet Kotkan pääkirjaston Kotka-kokoelma.

Riihimäen kaupunginosat kartalla.

https://www.riihimaki.fi/palvelut/asuminen-ja-rakentaminen/vuokra-asunnot/vuokra-asunnot/vuokra-asunnot-kaupunginosittain/kaupunginosat_500x547/

Kotkan kaupunginosat kartalla

https://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18553_kotkan_pohjoisosa_2.gif

https://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18552_kotkan_elesaosa_1.gif

Kirjastoauton Ilonan pysäkit 2019.

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1tiKQGDh-h60UU_cbGtPZ1vWsp8M&ll=60.52362549523131%2C27.01330113720701&z=11

Liitteet

LIITE 1.

Kyselylomake kouluille ja päiväkodeille

Minkälaiseen toimintaan osallistut nyt?

- Kirjalaatikot/Kirjakassit
- Satutunnit
- Kirjaston tutustumiskäynnit
- Kirjavinkkaus kirjastolla
- Kirjavinkkaus koululla/päiväkodissa jne.
- Lukukoirat
- Lasten kirjailijavieraat
- Tietokilpailut
- Tapahtumat kirjastolla

Minkälaista toimintaa toivot?

- Kirjalaatikot/Kirjakassit
- Satutunnit
- Kirjaston tutustumiskäynnit
- Kirjavinkkaus kirjastolla
- Kirjavinkkaus koululla/päiväkodissa jne.
- Lukukoirat
- Lasten kirjailijavieraat
- Tietokilpailuja
- Tapahtumat kirjastolla, minkälaiset?
- Jotain muuta mitä?

Kuinka usein käyt kirjastolla ryhmäsi/luokkasi kanssa lainaamassa?

Kuinka usein olet yhteydessä kirjastoon?

Kuinka usein kirjasto on yhteydessä sinuun?

Kuinka usein osallistut kirjaston järjestämään toimintaan työsi puolesta?

Tilaatko kirjastolta kirjalaatikoita? Kuinka usein?

Kuinka usein haluaisit tehdä yhteistyötä kirjaston kanssa? Minkälaista?

Miten kirjasto voisi toiminnallaan tukea lasten lukemista?

Mitä voisi parantaa?

Miten mielestäsi kirjastot ja koulut voisivat yhteistyöllään paremmin tukea lasten lukutottumuksia?

Kiitos vastauksestasi!

Kaikki vastaukset käsitellään anonyymisti.

RIIHIMÄEN KAUPUNGINKIRJASTON PALVELUT

Kirjasto on mukana Riihimäen kaupungin kulttuuripolussa ja siihen sitoutuen tarjoamme:

KOULUILLE

1. tai 2. lk / KIRJASTOVIERAILU syksyllä tai keväällä / 1,5 h

Lasten- ja nuortenosasto

- *Leikkimielinen johdatus kirjaston palveluihin sekä vinkkausta ja suunnistusta lastenosastolla.*

3. lk / KIRJASTOVIERAILU syksyllä tai keväällä / 1 h

Lasten- ja nuortenosasto

- *Kirjavinkkaus ja kirjastonkäytön opetusta kertomakirjallisuuden parissa.*

8. lk / KIRJASTOVIERAILU syksyllä tai keväällä

Lasten- ja nuortenosasto

- *Kirjavinkkaus nuortenkirjallisuuden eri genreistä (fantasia, scifi, jännitys, rakkaus)*

6.-9. lk / KIRJASTOVIERAILU syksyllä tai keväällä / 1 h

Aikuistenosasto

- *Tiedonhaunopetus (tarvittaessa)*

9. lk / KIRJASTOVIERAILU syksyllä tai keväällä / 1 h

Aikuistenosasto

- *Kirjavinkkaus aikuisten kertomakirjallisuudesta (tarvittaessa)*

Lasten- ja nuortenosaston

ryhmäkäyntien varaus:

kirjasto.lastenosasto@riihimaki.fi

p. 019 758 4687.

Vastuuhenkilöt:

osastonjohtaja Irma Aarnio ja

kirjastonhoitaja Tiina Löfberg.

VARAA AIKA

OMALLE LUOKALLES!

AJOISSA!

Aikuisten osaston

ryhmäkäyntien varaus:

reijo.kumpulainen@riihimaki.fi /

p. 019 758 4685

Vastuuhenkilö:

informaatikko Reijo Kumpulainen

Kulttuuripolku ohjaa palveluitamme, mutta resurssien mukaan pyrimme tarjoamaan ryhmäkäyntejä myös muille luokille. **Omatoisesti** luokat voivat vierailla kirjastossa arkisin klo 9 alkaen.

Kirjastoluokituksen voi tutustua myös verkossa **Kallen ja Keijon kirjastoluokat -animaation** avulla <https://ratamo.verkkokirjasto.fi/web/arena/lapset-ja-nuoret>

LUOKKAKIRJASTOPAKETIT

Lasten- ja nuortenosasto kerää tilauksesta ala- ja yläkoululuokille kirjaketteja kaupungin lähetin toimittamana. Paketti sisältää kaksi kassillista kirjoja ja ne lainataan opettajan yhteisökorilla. Kortin saamiseksi opettajan on käytävä lainaustoimistossa rekisteröitymässä tietokantaamme edustamansa koulun tietoihin (kuvallinen henkilötodistus mukaan!). Kirjaketeilla on viikon toimitusaika, ruuhkatilanteissa pidempikin. Paketteja toimitetaan 1 kpl / luokka / lukukausi.

LUKUDIPLOMIPAKETIT

Luokille 1-5 on tarjolla myös lukudiplomipaketti, joka sisältää paitsi kirjoja oppilaille myös ääneen luettavaa opettajalle. Lukudiplomipakettia toimintaohjeineen voi tilata lukuvuoden aikana milloin vain, mutta **kevään lukudiplomipaketit on tilattava hiihtolomaan mennessä**. Kirjalistat ovat nähtävissä kirjaston kotisivuilla.

HUOM! Lukudiplomipaketti on opettajan itse noudettava kirjastosta.

Pakettien tilaukset lasten- ja nuortenosastolta: kirjasto.lastenosasto@riihimaki.fi / p. 019 758 4687

~Tervetuloa kirjastoon ja antoisia lukuhetkiä! ~

RIIHIMÄEN KAUPUNGINKIRJASTON PALVELUT

VARHAISKASVATUKSELLE

KIRJAPAKETIT

Lasten- ja nuortenosasto kerää, lainaa ja toimittaa tilauksesta riihimäkeläisille varhaiskasvatusryhmille lastenosaston aineistoa ryhmän toiveiden mukaisesti.

Laina-aika kirjoille on 3 kk, musiikkiäänitteille ja äänikirjoille 1 kk. Lainaaminen edellyttää, että ryhmällä on ns. yhteisökortti kirjastoon. Tarkempia tietoja yhteisökortin hankinnasta saa kirjastosta.

! HUOM. SAMALLE RYHMÄLLE KERÄTÄÄN JA TOIMITETAAN
MAX. 4 PAKETTIA / TOIMINTAVUOSI.

Kaupungin lähetti kuljettaa kirjakassit Riihimäen kaupungin omistamiin yksiköihin. Palautuskuljetus on päiväkodin / esikoulun itse tilattava lähetiltä tekstiviestillä numerosta p. 040 330 4046.

Yksityiset tahot voivat noutaa paketin lasten- ja nuortenosaston neuvonnasta.

SATUTUNNIT

Varhaiskasvatusryhmät voivat tiedustella satutunteja lasten- ja nuortenosastolta. **Satutunteja pidetään yksi satutunti / ryhmä / toimintavuosi.** Ryhmät voivat pitää myös omatoimisen satutunnin / leikkihetken kirjaston Satuhuoneessa varaamalla tilan etukäteen lasten- ja nuortenosastolta.

OMATOIMISET LAINAUSKÄYNNIT

Omatoimisesti ryhmät voivat vierailla kirjastossa arkisin klo 9 alkaen. Varsinainen asiakaspalvelu kirjastossa alkaa klo 11, mutta lasten- ja nuortenosaston henkilökunta palvelee mahdollisuuksiensa mukaan varhaiskasvatusryhmiä jo ennen sitä.

Kirjapakettitilaukset ja muut yhteydenotot lasten- ja nuortenosastolle:

kirjasto.lastenosasto@riihimaki.fi tai p. 019 758 4687

~Tervetuloa kirjastoon ja antoisia lukuhetkiä! ~

Hyvä rehtori

TIEDOTE

20.12.2019

Haluamme taas näin kouluvuoden alussa kertoa kirjaston kouluille tarjoamista palveluista. Tämän lisäksi tarjoamme jälleen esiopetusryhmille ja 4. luokan oppilaille omat räätälöidyt Kulttuuripolku-vierailut. Esiopetuksen vierailut ajoittuvat keväälle 2020 ja nelosten vinkkaukset kuluvalle syksylle. Näin kouluvuoden aluksi olisi hyvä päivittää koulun käyttämien yhteisökorrettien tiedot ajantasaisiksi. Tarkistuksen voi tehdä myös puhelimitse. Kirjasto tiedottaa koulua koskevista asioista rehtorin lisäksi kulttuuriyhdyshenkilön kautta.

KULTTUURIPOLKU

Esiopetus

Kirjastovierailulla esiopetuksen oppilaat saavat perustietoa kirjaston palveluista ja omalle lukutaidolleen sopivasta kirjallisuudesta. Kaikki lapset, joiden vanhemmat haluavat, saavat kirjastokortit. Vierailuihin liitetään lukemista elävöittäviä osia. **Esiopetuksen vierailujen ajankohta on keväällä 2020 tammikuun puolivälistä vappuun.**

4. luokka

Kaikille nelosille tarjotaan kirjavinkkausta. Lisäksi tarjolla on tiedonhaun perusteiden opetusta. Kirjavinkkaus voidaan järjestää joko koululla tai kirjastolla. **Kulttuuripolku-vinkkauksille on varattu aikaa 22.8.-5.12.2019.**

Tässä ilmoitettujen aikojen ulkopuolella emme voi taata vierailuaikaa.

Tarjoamme mahdollisuuksien mukaan luokkakäyntejä myös muille kuin yllämainituille ryhmille. Ota yhteyttä kirjastoon vierailuajan sopimiseksi.

KIRJALAATIKOT

Kirjastot tarjoavat luokille lainattavia kirjapaketteja esim. pulpettikirjoiksi. Kirjastot pyrkivät räätälöimään ne opettajien toiveita kuunnellen. Diplomikirjoja voidaan antaa mukaan vain rajoitetusti. Kirjalaatikoille voidaan antaa pidemmät laina-ajat kuin tavallisille lainoille.

Kirjalaatikoita voi kysyä pääkirjastosta p. 040 688 3752, Minna.Borgman@kotka.fi ja leena.peljo@kotka.fi, Kirjastoautosta p. 040 747 1846, kirjastoauto@kotka.fi tai Karhulan kirjastosta p. 040 688 3587, rosa.hahkala@kotka.fi

VILLI-RILLIN LUKUDIPLOMI

Verkkokirjastomme on uudistunut. Uudet sivut löytyvät osoitteesta: <https://kyyti.finna.fi/> ja lukudiplomit osoitteesta: <http://bit.ly/lukudiplomit2018kotka>. Kirjat on merkitty vaikeusasteen mukaan: Yhden tähden (*) kirjat sopivat myös ikäluokan vähimmän lukeville, kahden tähden (**) kirjat suurimmalle osalle ja kolmen tähden (***) kirjat sopivat erityisesti ikäänsä nähden edistyneemmille lukijoille.

. Kotkan kirjastot ovat parhaillaan päivittämässä lukudiplomia ja sen rakennetta, mutta uudistukset astunevat voimaan aikaisintaan elokuussa 2020. Jos opettajilla on omia kirjaehdotuksia listoille, ne voi lähettää sähköpostitse: Markku.Kesti@Kotka.fi.

Opettaja voi oman harkintansa mukaan hyväksyä kirjoja listojen ulkopuolelta ja seurata diplomien edistymistä myös muuten kuin tehtäviä teettämällä. Emmehän turmele lasten lukuintoa tekemällä hauskaasiasta suorittamista ja pakkoa!

TIEDOTE

20.12.2019

KIRJAVINKKAUKSET

Koulun ja kirjaston yhteistyösopimus velvoittaa kirjastoa järjestämään vinkkaukset neljännen luokan oppilaille, joten he ovat etusijalla aikoja varattaessa. Pyrimme järjestämään toiveiden mukaan kirjavinkkauksia myös muille kuin neljänsille luokille. **Varaa kirjastosta aika vähintään kaksi viikkoa ennen toivottua kirjavinkkausta**, sillä vinkkauksen valmistelu vaatii aikaa. Jos tulemme koululle vinkkaamaan, vinkkaamme mielellämme useamman luokan kerrallaan.

Vinkkauspyynnössä olisi hyvä tuoda esiin seuraavat asiat:

- Toivotut vierailupäivät ja -ajat (kannattaa ehdottaa useampaa aikaa!)
- Mihin kouluun tai kirjastoon kirjavinkkaus halutaan?
- Vinkattavien ikä tai luokka-aste, lukumäärä ja ryhmän tyttö- ja poikajakauma
- Toivotut teemat (esim. genrevinkkaus tai tietokirjavinkkaus historian esitelmän tekoa varten, lukudiplomikirjavinkkaus, vinkkarille vapaat kädet, poikia innostavat kirjat jne.)
- Lukutaidon taso ja muut huomioitavat asiat (erityisluokat, S2-luokka, erilainen oppija ryhmässä)
- Opettajan yhteystiedot mahdollisten lisäkysymysten tai muutosten varalta

Oppilailla on hyvä olla omat kirjastokortit mukana vinkkauspäivänä, sillä useimmiten voimme lainata vinkattuja kirjoja heti vinkkauksen jälkeen. Kirjat voidaan lainata myös luokan tai koulun omalla kirjastokortilla.

Kirjavinkkauksista voi tiedustella lisää ja tehdä varaukset:

Rosa Hahkala (alakoulu, koko Kotkan alue, rosa.hahkala@kotka.fi tai p. 040 648 2790)

Markku Kesti (yläkoulu ja lukio, koko Kotkan alue, markku.kesti@kotka.fi tai p. 040 630 6240)

Tervetuloa kirjastoon! Tehdään yhdessä lukemisesta hauskaa!
Ystävällisin yhteistyöterveisin

Kotkan kirjastojen lasten- ja nuortenosastoiden väki

Kirjaston karhutkin toivottavat iloista lukuvuotta 2019 - 2020!

LIITTEET
LIITE 6.

Riihimäen kaupunginosat kartalla. 125,56 km²

https://www.riihimaki.fi/palvelut/asuminen-ja-rakentaminen/vuokra-asunnot/vuokra-asunnot/vuokra-asunnot-kaupunginosittain/kaupunginosat_500x547/

Kaupunginosat kartalla

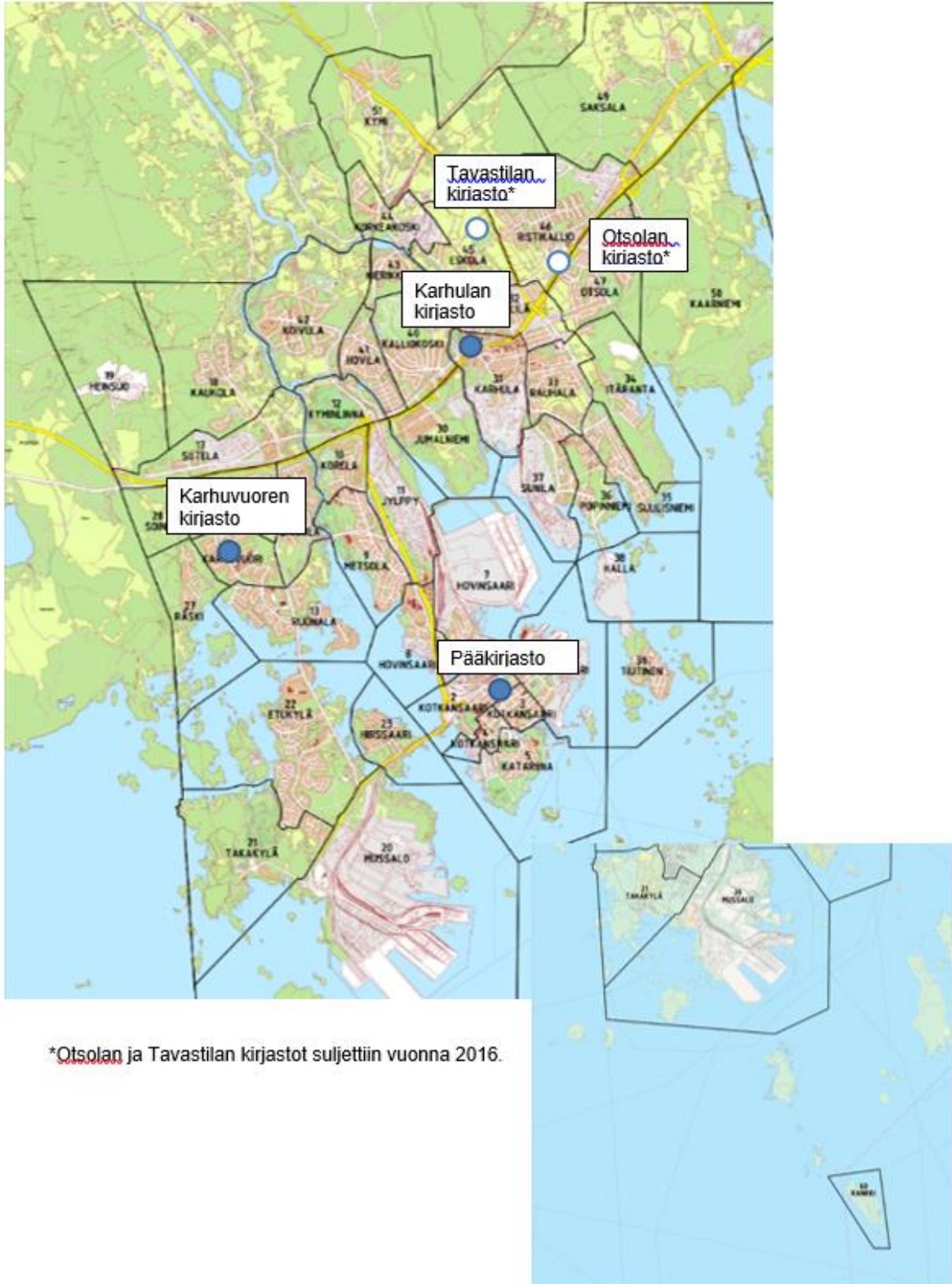
LIITTEET

LIITE 7.

Kotkan kaupunginosat kartalla. 277, 75 km²

https://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18553_kotka_pohjoisosa_2.gif

https://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/18552_kotka_etelaosa_1.gif

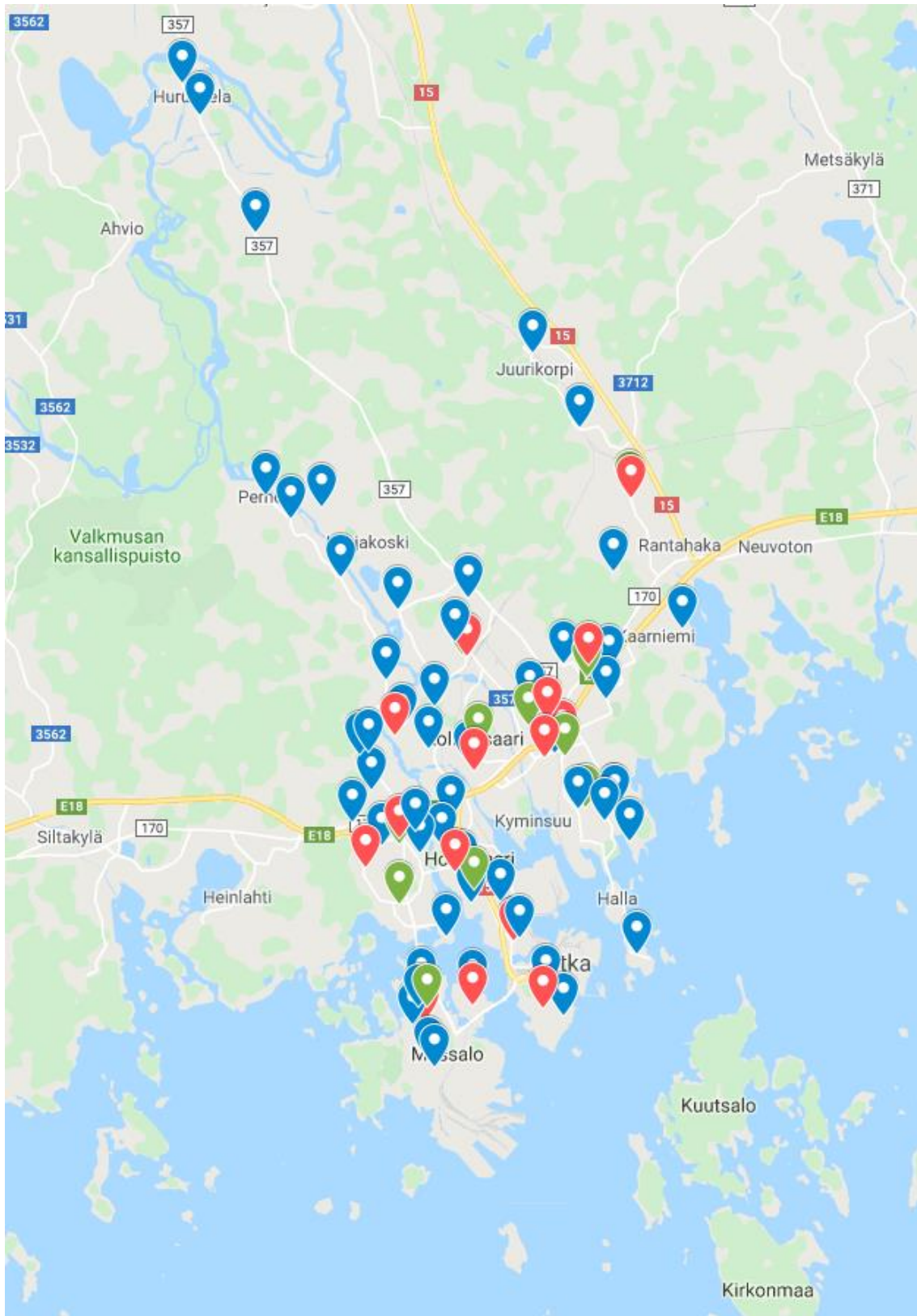

LIITTEET

LIITE 8.

Kirjastoauton Ilonan pysäkit 2019 : punaiset ovat päiväkoteja, vihreät ovat kouluja ja siniset ovat muita pysäkkejä.

https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1tiKQGDh-h6OUU_cbGtPZ1vWsP8M&ll=60.52362549523131%2C27.01330113720701&z=11

LIITTEET

LIITE 9.

Kirjaversailu

Satunnaisia kirjoja

	Kotka kpl	Riihimäki kpl	Erotus
Pipsa Possu ja hassu piiloleikki	7	5	2
Tatu ja Patu päiväkodissa	24	13	11
Veera Virtanen ja esikoulu	14	7	7
Eläköön Minttu	6	3	3
Neropatin päiväkirja. 13, Kylmää kyytiä	16	12	4
Risto Räppääjä ja väärä Vincent	20	22	-2
Super-Santtu	8	5	3
Isa+Bea : hyviä ja hulluja uutisia	4	5	-1
Geoetsivät ja vaeltava aave	13	11	2
Auringonnousu / Erin Hunter	8	3	5
Vankilan arvoitus / Martin Widmark	13	12	1
Gangsterimummi / David Walliams	7	5	2
Jali ja suklaatehdas / Roald Dahl	15	3	12
Muumit ja suuri tuhotulva / Tove Jansson	10	4	6
Risto Räppääjä ja villi kone	20	16	4
Viikinkisolmu / Roope Lipasti	4	6	-2
Kummallisen kreivin kohtalo / Paul Martin	4	10	-6
Supermarsu ja lasten valtakunta	8	3	5
Pahvin malja / Sählysankarit	6	6	0
Englantilaiset ruusut / Madonna	3	16	-13
Me Rosvolat ja iso-Hemmin arkku	7	2	5
Etsiväkerho Hurrikaani ja kettuliiga	5	5	0
yht.	222	174	48

2019 lainatuimmat Kotka

	Kotka	Riihimäki	
Tatu ja Patu, elämä ja teot	31	20	11
Risto Räppääjä ja juonikas Julia	25	23	2
Virtaset huvipuistossa	14	6	8
Herra Hakkarainen kyläilee	15	3	12
Vauhdikas koulukyyti (Paw patrol)	10	6	4
Valppaat pelastajat (Paw patrol)	10	6	4
Paljonko kello on?	11	2	9
Ella ja kaverit matkalla jamboreelle	15	21	-6
Yökoulu ja noitutut tossut	15	8	7
Kapteeni Kalsari ja Hippi Helihousun hirvittävä paluu	13	13	0
Koiramies /Dav Pilkey	10	10	0
Albi käy hammaslääkärissä	16	6	10
Kepler62 : uusi maailma. [2],	12	8	4
Ella ja kaverit ihan kuninkaina	12	12	0
Älä avaa tätä kirjaa :lue jotain muuta!	11	4	7
Harry Potter ja kirottu lapsi	15	11	4
Kaahailua kerrakseen (Cars)	12	4	8
Sofia ja vallaton varsa	10	5	5
Siiri ja koppava kaniini	14	10	4
Heinähattu, Vilttitossu ja ärhääkkä koululainen	10	11	-1
Olipa kerran prinsessa / Marsoli	9	3	6
Kokkiklubi :maailman paras pizza	13	8	5
Hopeapoika /Kristina Ohlsson	6	10	-4

LIITTEET

Kikattava Kakkiainen ja City-Kanin skeittilauta	10	5	5
Guinness world records 2019	8	3	5
Viiru ja Pesonen piilosilla	8	8	0
Pipsa Kopperoisen tutkimuksia :pierut ja kaasut	10	8	2
Minecraft :opaskirja PVP-minipeleihin	8	0	8
Karri tohtorina	8	3	5
Älä päästä norsua kaivinkoneen rattiin	7	2	5
Messi :uskomaton tarina	8	6	2
Mestarietsivä Peppunen	6	7	-1
Mimmi Lehmä uimahallissa	7	6	1
Pikkulin syntymäpäivä	8	3	5
Dinojengi :maansiirtoauto auttaa pulassa	8	3	5
Mikko Mallikas tulee iloiseksi	14	6	8
yht.	419	270	149

Nuoret aikuiset

	Kotka	Riihimäki	
Arvoitus nimeltä Margo / John Green	7	10	-3
Skam. Kausi 1, Eva	1	6	-5
Minä, Simon, Homo Sapiens	3	7	-4
Shell's Angles	12	3	9
Tuhatkuolevan kirous	7	4	3
Mikä kaikki voi mennä pieleen? /Holly Bourne	6	3	3
Teoria Katherinesta /John Green	7	8	-1
Yksi meistä valehtelee	5	10	-5
Tulen perillinen /Sarah J. Maas	4	5	-1
Pojille, joita joskus rakastin	5	5	0
Beta /Anders Vacklin	6	2	4
Aurinko on tähti /Nicola Yoon	5	5	0
Valkea kuin lumi /Salla Simukka	5	12	-7
Kolmetoista syytä /Jay Asher	4	2	2
Pese hampaat ennen kuin pussaat /Satu Kivinen	4	5	-1
Nörtti.Aleks Delikouras.	11	11	0
yht.	92	98	-6